

Until we are all equal

Adolescente în perioade de **criză**:

Voci din Ucraina,
Polonia și România

Raport de cercetare

Iunie 2024

Plan International

Cuprins

1. Introducere	3
1.1 Contextul de criză	4
1.2 Întrebări și obiective de cercetare	5
1.3 Metodologia cercetării	6
1.4 Etică și salvagardare	7
1.5 Limitări ale datelor	7
2. Constatări	8
2.1 Sănătate mintală și bunăstare	9
2.2 Siguranța și protecția împotriva violenței	18
2.3 Educație	25
2.4 Drepturile și sănătatea sexuală și reproductivă	29
2.5 Adolescența și normele de gen	34
2.6 Participarea adolescenților	37
2.7 Viziunea pentru viitor	40
3. Concluzie și recomandări	42
3.1 Comentarii finale	42
3.2 Recomandări	42
4. Note de final	46

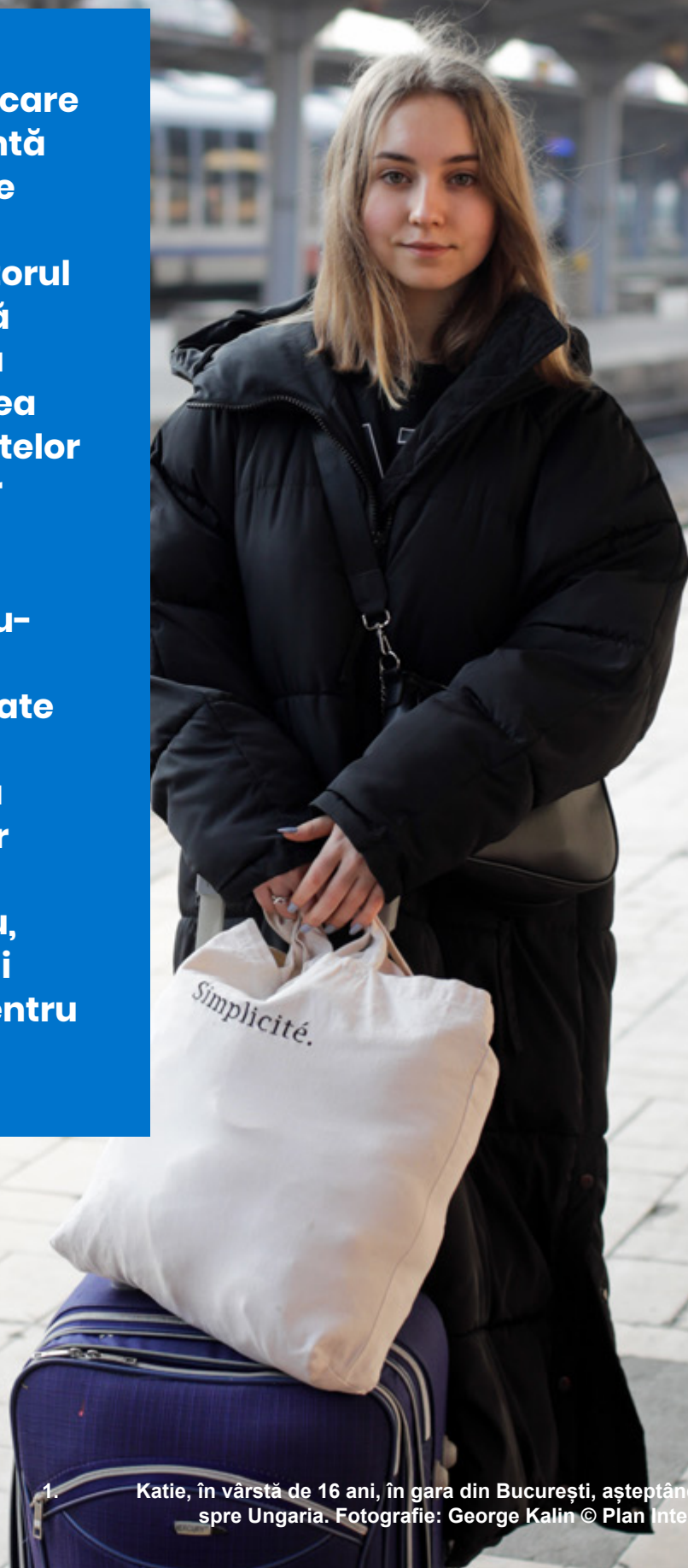
În acest raport sunt pseudonime. Nu au fost realizate fotografii pe parcursul acestui studiu de cercetare. Fetele prezentate în imaginile din raport nu sunt aceleași cu cele care au participat la cercetare.

Acronime

AiPC	Adolescente în perioade de criză
ESC	educație sexuală cuprinzătoare
OSC	organizație a societății civile
UE	Uniunea Europeană
DDG	discuții de grup
VBG	violența bazată pe gen
TIC	tehnologia informației și comunicațiilor
PSI	persoane strămutate în interiorul țării
IIC	interview cu informatorul cheie
LGBTIQ+	Lesbiene, homosexuali, bisexuali, transgen, intersex, queer+
MEC	monitorizarea, evaluarea și cercetarea
SMSPS	sănătatea mintală și susținerea psiho-socială
I/ONG	organizație internațională non-guvernamentală
ODI	Overseas Development Institute (Institutul pentru Dezvoltarea Externă)
OHCHR	Biroului Înaltului pentru Drepturile Omului Comisar ONU
PTSD	tulburare de stres post-traumatic
ARG	analiză rapidă de gen
DSSR	drepturi și sănătate sexuală și reproductivă
ONU	Organizația Națiunilor Unite
UNICEF	Fondul Națiunilor Unite pentru Copii

1. Introducere

Înțelegerea modurilor în care adolescentele se confruntă și fac față crizei în curs de desfășurare din Ucraina oferă o bază pe care sectorul umanitar să o folosească în vederea colaborării cu acestea privind abordarea preocupărilor adolescentelor și dezvoltarea abilităților lor. Acest raport dorește să promoveze această înțelegere, concentrându-se atât pe zonele de nesiguranță experimentate de adolescente, cât și pe modurile în care acestea răspund circumstanțelor în care se află – și, prin intermediul acestui lucru, promovând societăți mai sigure și mai incluzive pentru acestea și cei din jur.

1.

Katie, în vârstă de 16 ani, în gara din București, așteptând un tren spre Ungaria. Fotografie: George Kalin © Plan International

1.1 Contextul de criză

În 2024, la doi ani de la escaladarea războiului din Ucraina¹, Organizația Națiunilor Unite (ONU) estimează² că 14,6 milioane de oameni – adică 40% din populația țării – au nevoie de asistență umanitară în interiorul granițelor.

Aproape 4 milioane de persoane din Ucraina au fost strămutate în interiorul țării.

În februarie 2024, Misiunea ONU de Monitorizare a Drepturilor Omului în Ucraina a raportat 30457 de victime civile verificate din februarie 2022.³ Acest număr include 1885 de copii, dintre care 587 au fost uciși și 1298 au fost răniți.⁴

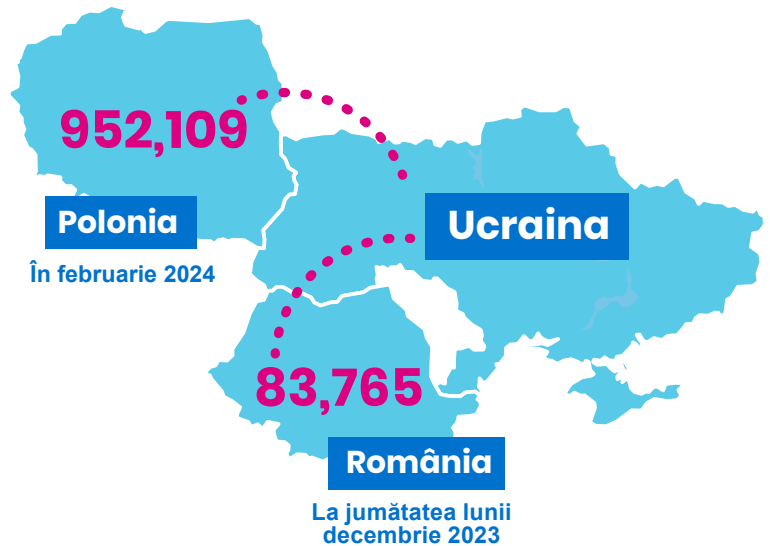
Escaladarea războiului a forțat milioane de ucraineni să caute refugiu în alte țări, devenind a treia populație de refugiați din lume după refugiații din Siria și Afganistan.⁵ În 2022, mulți refugiați din Ucraina și-au căutat refugiu în țările vecine, printre care Polonia, Moldova, România, Cehia, Ungaria și Slovacia.⁶ În 2023, numărul refugiaților din Ucraina înregistrați în Europa a crescut – peste 1 milion locuind în Germania.⁷ La fel a crescut și numărul refugiaților înregistrați în afara Europei, în special în Canada și SUA.⁸ Majoritatea refugiaților din Ucraina sunt femei, fete și băieți.⁹ Datorită aplicării legii marțiale, bărbaților cu vârste cuprinse între 18 și 60 de ani le este interzis să părăsească Ucraina.¹⁰

ICNUR, Agenția ONU pentru refugiați, a raportat în ianuarie 2024 că **81% dintre refugiații din Ucraina** au cel puțin o nevoie de bază nesatisfăcută, inclusiv acces la mijloace de trai, asistență medicală, cazare și hrană suficientă.¹³ O combinație de factori contribuie la aceste nevoi nesatisfăcute, inclusiv o presiune asupra resurselor comunităților locale care găzduiesc refugiați, precum și a refugiaților care se confruntă cu bariere lingvistice și acces limitat la informații despre serviciile de sprijin.¹⁴ O criză de sănătate mintală are

Răspunsul Plan Internațional privind situația din Ucraina

Din 2022, Plan Internațional lucrează cu parteneri în **Ucraina, Moldova, Polonia și România** la un răspuns la criza umanitară ca urmare a escaladării războiului din Ucraina în februarie 2022. Până în prezent, Plan Internațional a ajuns la aproape 650000 de participanți, inclusiv 149000 de fete și 110000 de băieți, și a lucrat până acum cu 49 de parteneri locali.

refugiați din Ucraina sub protecție temporară.

loc în același timp în rândul celor afectați de război, atât în Ucraina, cât și în afara acesteia. Trei sferturi (75%) dintre copii și tineri raportează nevoia de sprijin psihosocial din cauza expunerii prelungite la violență și a perturbării normalității.¹⁵

În **aproximativ 44%** dintre gospodăriile de refugiați din Ucraina, cel puțin un copil de vârstă școlară nu a fost înregistrat în sistemul de învățământ local la începutul anului 2024.

Până în septembrie 2024, acești copii și adolescenți se confruntau cu întreruperea educației pentru al patrulea an, primii doi ani fiind afectați din cauza pandemiei de COVID-19.¹⁶ În Ucraina, 3798 de clădiri cu scop educațional au fost avariate și 365 au fost complet distruse¹⁷. Peste 2300 de școli rămân închise din motive de siguranță. Aproape jumătate dintre elevii din școală se bazează pe educația online sau hibridă,¹⁸ în timp ce aproximativ 40000 de profesori au nevoie de sprijin pentru a oferi acest mod de educație.¹⁹

1.2 Întrebări și obiective de cercetare

Această cercetare a urmărit să amplifice vocile adolescenților și tinerilor care sunt afectați de criza din Ucraina. Cercetarea își propune să prezinte perspectivele acestora asupra problemelor pe care le consideră cele mai importante și să înțeleagă nuanțele modului în care fac față războiului în timpul adolescenței.

Acest raport prezintă concluziile cercetării și recomandările pentru donatori, practicieni și factori de decizie politici cu privire la domeniile unde adolescențele consideră că actorii cheie ar trebui să ia măsuri.

Următoarele întrebări primare de cercetare au fost utilizate pentru a urmări aceste obiective:

- 1** Cum s-au confruntat adolescențele și tinerii cu vârsta cuprinsă între 10 și 19 ani cu nesiguranța din Ucraina, Polonia și România de la escaladarea războiului?
- 2** Cum definesc și trăiesc adolescențele și tinerii stadiul vieții în care se află și cum simt că aceasta le-a afectat perioada vieții în care se află?
- 3** Cum participă și se mobilizează adolescențele și tinerii în ceea ce privește problemele de securitate, socio-economice și culturale care le afectează viața?
- 4** Care sunt viziunile adolescenților și tinerilor pentru un viitor pașnic și incluziv pentru Ucraina? Care sunt problemele cărora aceștia consideră că ar trebui să li se acorde prioritate în procesul de recuperare și unde se văd ei în cadrul acestui proces?

1.3 Metodologia cer

Această cercetare a folosit o abordare calitativă, participativă pentru a explora mediul socio-ecologic al adolescentelor care se confruntă cu această criză, precum și impactul de gen al războiului, care este adesea trecut cu vederea în cadrul răspunsurilor umanitare.

Adolescente în perioade de criză - metodologie

Acest raport, Adolescent Girls in Crisis (AiPC - „Adolescente în perioade de criză”), face parte dintr-o [serie de studii de cercetare care](#) au evaluat situații în [Sudanul de Sud](#), [Cox's Bazar din Bangladesh](#), [Lacul Chad](#), [regiunea Sahel](#), [Beirut](#), [America Centrală și Mexic](#), și [America de Sud](#). Seria explorează impactul unic pe care crizele îl au asupra adolescentelor; modul în care fetele experimentează și navighează în nesiguranță; nevoile specifice și unice ale adolescentelor; și oportunități de a sprijini fetele în situații de criză. Acest raport se bazează pe cercetările AiPC anterioare care au evidențiat vulnerabilitățile specifice ale adolescentelor în contexte de criză și reziliența, strategiile de adaptare și capacitățile lor de a răspunde la aceste crize.

1.3.1 Designul cercetării

A fost efectuată o analiză detaliată a celor trei țări, cu contribuții din partea studenților care studiază științe sociale de la Academia Kyiv-Mohyla din Ucraina. Au fost facilitate ateliere de design al cercetării cu fete cu vârsta cuprinsă între 15 și 19 ani în fiecare țară de cercetare, unde participanții au oferit feedback și recomandări pentru instrumentele de colectare a datelor. Abordarea finală a cercetării a fost trimisă spre revizuire comitetului de etică pentru cercetare din cadrul ODI, un „think tank” pentru chestiuni globale. Instrumentele primare de colectare a datelor au fost traduse și contextualizate pe durata cursurilor de formare în care au fost implicați cercetători locali din Ucraina, Polonia și România.

1.3.2 Colectarea datelor

Acest raport utilizează date colectate prin intermediul discuțiilor de grup și interviurilor care au avut loc între august și octombrie 2023 cu următoarele grupuri:

257

de adolescente, adolescenți și îngrijitorii acestora și actori cheie care participă la răspunsul la criză

135 adolescente în și din Ucraina

67 10 și 14 ani 68 15 și 19 ani

36 de băieți

18 10 și 14 ani 18 15 și 19 ani

30 de îngrijitori ai adolescenților

32 de discuții de grup reflexive (DDG)

56 de interviuri semi-structurate (IIC) cu un grup divers de actori cheie, adolescenți și adolescente și 15 reprezentanți de la organisme guvernamentale, diverse ONG-uri (atât internaționale, cât și naționale), rețele comunitare și de voluntari și grupuri locale ale societății civile.

3 interviuri semi-structurate folosind metoda povestirii au fost efectuate cu fete cu vârsta cuprinsă între 10 și 19 ani, prezentate în acest raport ca studii de caz.

În timpul colectării și analizei datelor, adolescentele și adolescenții au fost împărțiți în două categorii de vârstă: 10 - 14 ani și 15 - 19 ani. Scopul acestei diviziuni a fost de a analiza în continuare efectul vârstei și sexului în ceea ce privește experiențele adolescenților. Îngrijitorii au participat la grupuri mixte în ceea ce privește genul, printr-o varietate de metode, inclusiv discuții de grup, interviuri aprofundate și activități folosind metoda povestirii.

1.3.3 Analiza datelor

Discuțiile de grup și interviurile au fost transcrise, curățate și anonimizate. Analiza datelor a fost efectuată în ucraineană, rusă, poloneză, română și engleză. Analiza a implicat cadrul AiPC, care se concentrează pe teme cheie: protecție împotriva violenței, educație, sănătate, drepturile sexuale și reproductive (DSSR), participare, sănătate mintală și sprijin psihosocial (SMSPS), respectiv aspirațiile viitoare, folosindu-se o perspectivă care ia în considerare genul respondenților. Datele au fost codificate folosind software-ul de analiză calitativă Dedoose.

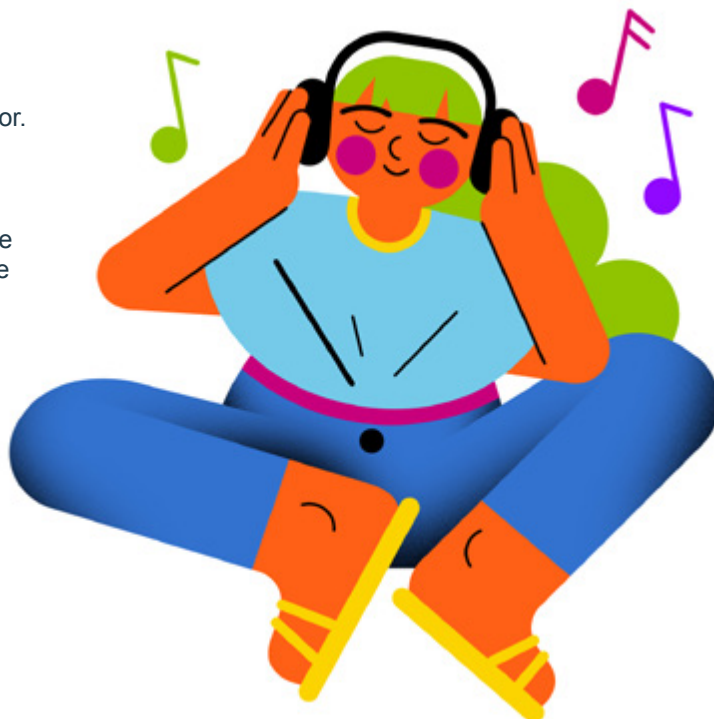
1.4 Etică și salvagă

Plan International s-a asigurat că cercetarea efectuată în Ucraina, România și Polonia a fost în conformitate cu politicile sale de salvagădere a copiilor și tinerilor și cu politicile de etică pentru MER (monitorizare, evaluare și cercetare). Propunerea de cercetare a fost revizuită și aprobată de comitetul de etică pentru cercetare din cadrul ODI. O abordare „Nu faceți niciun rău” a fost elementul cheie al cercetării, acesta susținând „Standardul umanitar de bază privind calitatea și responsabilitatea”, împreună cu cele nouă angajamente principale pe care ni le asumăm. Participarea la procesul de cercetare a fost în întregime voluntară, iar consimțământul informat și permisiunea (pentru participanții mai tineri) a fost obținut de la participanți. Au fost în vigoare protocoale pentru a asigura confidențialitatea, care au inclus selectarea locațiilor adecvate și modalităților de colectare a datelor. Colectorii de date au fost instruiți cu privire la politica globală de salvagădere a Plan International. Echipele naționale de salvagădere au fost disponibile pe tot parcursul procesului de colectare a datelor, cu procese și mecanisme de trimitere în vigoare pentru oricine are nevoie de sprijin ulterior.

1.5 Limitări ale datelor

Colectarea datelor a fost efectuată în limba locală, iar transcrierile au fost traduse în ucraineană și rusă, iar apoi în engleză. Este posibil ca acest proces să fi cauzat pierderea unor nuanțe și semnificații. Toată colectarea datelor din Ucraina a fost efectuată online,²⁰ aspect care a prezentat provocări din cauza problemelor de conectivitate, în special pentru participanții din locații rurale, unde participarea acestora a fost perturbată la unele activități de grup. În aceste cazuri, cercetătorii au oferit un program flexibil pentru participanți, reprogramând discuțiile de grup și interviurile acolo unde a fost necesar.

Au fost depuse eforturi pentru a include o secțiune transversală și diversă a populației de fete adolescente, inclusiv fete de etnie romă, adolescente din cadrul LGBTIQ+ și fete cu dizabilități. Cu toate acestea, identificarea fetelor din grupurile marginalizate care erau interesate să participe la cercetare în Polonia a fost deosebit de dificilă,²¹ limitând includerea diverselor experiențe ale adolescenților afectați de război. Unii participanți cu vârste cuprinse între 13 și 14 ani au considerat că ar trebui grupați cu tineri cu vârste între 15 și 19 ani pentru discuții și au fost mai puțin implicați atunci când participau la un grup cu tineri cu vârste între 10 și 12 ani. A existat o oarecare ezitare în a răspunde întrebărilor care au explorat cunoștințele și atitudinile legate de sănătatea și drepturile sexuale și reproductive, în special în rândul băieților adolescenți. Cu toate că aceste întrebări au fost elaborate prin consultarea fetelor adolescente cu vârste cuprinse între 15 și 19 ani, consultările din faza de proiectare a cercetării ar fi beneficiat de includerea tuturor genurilor și vârstelor.

2. Constatări

Următoarele secțiuni prezintă concluziile acestei cercetări privind: siguranța și protecția împotriva violenței, sănătate mintală, educație, sănătate și drepturi sexuale și reproductive și participarea și activismul fetelor. Secțiunea finală explorează viziunea fetelor pentru viitorul lor și viitorul Ucrainei.

2.1 Sănătate mintală și bunăstare

2.1.1 Care sunt efectele războiului și a strămutării asupra sănătății mintale la nivelul adolescenților?

Fetele și băieții adolescenți au discutat despre **efectele devastatoare** asupra sănătății lor mintale și a bunăstării psihosociale pe care le-a avut războiul din Ucraina. **Tulburările emoționale** cauzate de strămutare, pierderea membrilor familiei și a prietenilor și pauzele educaționale și la nivelul altor medii sociale au avut toate un impact profund asupra adolescenților din Ucraina, Polonia și România.

Stresul și anxietatea determinate de experiențele din timpul războiului

„Aud bombe în visele mele și mă trezesc plângând, fără să știu unde sunt pentru o clipă.”

Mykola, fată, 10–14 ani, Ucraina

„Uneori, simt că totul merge bine. Dar uneori mă trezesc cu o criză emoțională. Experimentez aceste sușuri și coborâșuri constante.”

Yuriy, băiat, 15–19 ani, Polonia

Adolescenții din zonele atacate sau din prima linie, cum ar fi cel de-al doilea oraș al Ucrainei, Harkov, lângă granița cu Rusia, sunt profund afectați de prezența constantă a pericolului, în special de stresul emoțional și de mecanismele de adaptare. Personalul de la I/ONG-uri și organizațiile locale ale societății civile (OSC) din Ucraina au observat o creștere a anxietății în rândul adolescenților afectați de război. Stresul și îngrijorarea persistentă, împreună cu anticiparea evenimentelor negative, au crescut semnificativ nivelurile de tensiune pentru adolescenții din Ucraina. Furnizorii de servicii care lucrează cu adolescenți au raportat, de asemenea, o scădere vizibilă a încrederii în sine, a credinței în capacitățile lor și a speranței lor pentru un viitor mai luminos.

Având siguranța ca prioritate, accesul adolescenților și adolescenților la sistemele obișnuite de sprijin social este compromis. Studiul online, interacțiunile sociale limitate și măsurile de siguranță sporite le perturbă rutina și contribuie la creșterea suferinței emoționale. A face față în aceste circumstanțe necesită adesea asistență psihologică, așa cum au subliniat îngrijitorii.

„Suntem aproape de linia frontului din Harkov, prin urmare, siguranța este o prioritate pentru noi. Cu toate acestea, copiii noștri sunt supuși unui stres constant. Cred cu adevărat că sprijinul psihosocial este absolut necesar în acest moment”.

Femeie îngrijitoare, Ucraina

Multe adolescente și adolescenți din țările de primire a refugiaților au raportat că au simțit stres și presiuni suplimentare deoarece membrii familiei lor erau în continuare în Ucraina, în special îngrijitorii înrolați sau lăsați în zonele atacate sau în prima linie.

„Am fost atât de tristă și speriată când am ajuns prima dată aici. Pentru că l-am lăsat pe tatăl meu în Ucraina. Încă sunt speriată că i se poate întâmpla ceva oricând. Mi-aș dori să fim împreună așa cum eram înainte.”

Adriana, fată, 10–14 ani, Polonia

Personalul care lucrează cu adolescenți a raportat că stresul și anxietatea au dus la provocări observabile, cu diferențe semnificative privind modul în care sunt afectate fetele în funcție de grupa lor de vârstă. În rândul adolescenților cu vârste cuprinse între 10 și 14 ani, acestea au remarcat dificultăți deosebite în concentrarea asupra sarcinilor, atât academice, cât și alte tipuri de activități. Adolescențele mai în vârstă (15 - 19 ani) au demonstrat în plus semne că stările persistente de tensiune și stres le afectează starea de spirit, încrederea și bunăstarea generală.

„[...] pentru fetele cu vârsta cuprinsă între 15 și 19 ani, provocările de concentrare se manifestă în diferite moduri, inclusiv dificultăți în ceea ce privește adunarea gândurilor, participarea la activități sau studiu și experimentarea unor schimbări de dispoziție. Acest lucru este adesea însoțit de un sentiment de apatie și de lipsă de încredere. Cu toate că copiii cu vârste între 10 și 14 ani se pot adapta mai ușor, fetele mai mari ar putea prezenta fluctuații de dispoziție mai pronunțate.”

OSC local care lucrează cu adolescenți, femeie, Ucraina

Adolescentele cu vârsta cuprinsă între 15 și 19 ani și-au exprimat un sentiment profund de dor pentru mediul lor familiar și rutinele zilnice care au fost perturbate de escaladarea războiului. Fetele au discutat, de asemenea, despre modul în care strămutarea și întreruperea vieții lor sociale a făcut dificilă susținerea prietenilor la distanță, ceea ce creează și mai multă incertitudine cu privire la momentul în care viața și aceste relații vor reveni la normal.

Escaladarea războiului a determinat, de asemenea, un stres suplimentar asupra îngrijitorilor. Acest lucru le exacerbează suferința mentală, ceea ce poate să afecteze sprijinirea nevoilor emoționale și psihologice ale adolescenților aflați în grija lor.

Studiul de caz 1: Olesya, Ucraina

Olesya are 16 ani și este membră a comunității LGBTQI+. Ea locuiește în Kiev, capitala Ucrainei, fiind strămutată de acasă. Viața ei, cândva plină de rutina școlii și hobby-uri, s-a schimbat semnificativ din cauza războiului din țara ei. Olesya a descris viața într-o stare de incertitudine constantă: „**Fiecare zi este imprevizibilă acum. Nu știi niciodată când va fi detonată următoarea bombă.**”

Înainte de război, zilele Olesyei erau structurate și previzibile: școală, cursuri după școală și timp liber cu prietenii. Dar, pe măsură ce războiul s-a intensificat și alertele de bombardament au devenit frecvente, viața ei s-a mutat către școală de la distanță și studii part-time. „**Este greu să te concentrezi pe școală când auzi mereu sirene**”, recunoaște ea. Războiul nu a adus doar pericole fizice, ci și provocări psihologice. Olesya vorbește despre o anxietate crescută, o stare accentuată de realitatea bombardamentelor și de amenințările pe care acestea le aduc. „**Uneori, simt că războiul nu este doar afară, ci și în mintea mea.**”

Olesya locuiește cu mama și bunica ei și a explicat că găsește un sentiment de siguranță și sprijin prin intermediul acestora. Cu toate acestea, ea a descris o relație complexă cu un alt membru apropiat al familiei, care îi provoacă anxietate și îi afectează identitatea și exprimarea de sine: „**Este ca și cum aș merge pe o frânghie, încercând să balansez cine sunt și lucrurile la care se așteaptă [membrul familiei mele].**” Olesya a spus că presiunile societății și așteptările tradiționale din Ucraina au un impact mare asupra ei. Ea a vorbit sincer despre sexismul din societate și despre modul în care războiul a intensificat rolurile tradiționale de gen și impactul asupra vieții ei: „**În Ucraina, a fi femeie, în special o femeie LGBTQI+, înseamnă a lupta pe mai multe fronturi.**”

Pe fondul provocărilor multiple, inclusiv riscuri pentru siguranța fizică, educația perturbată, discriminare, stigmatizare și dinamica familială tensionată, Olesya a găsit acceptarea într-un nou cerc de prieteni și prin implicarea într-un ONG din Kiev. Această schimbare în mediul social i-a oferit un spațiu în care spune că se simte mai confortabil și mai înțeleasă, contrastând cu experiențele ei anterioare de discriminare și homofobie. „**A găsi oameni care mă acceptă pentru ceea ce sunt a fost ca și cum ai găsi o oază în deșert.**” Ea continuă să-și urmărească interesele, cum ar fi criminalistica și cântatul la chitară, și găsește modalități de a se adapta circumstanțelor în permanentă schimbare. „**Refuz să las războiul să mă definească. Sunt mai mult decât o statistică în acest conflict.**”

În acest mediu de schimbare și provocare, Olesya participă activ în comunitatea ei, susținând inițiative care se aliniază cu credințele și valorile ei. Viziunea ei pentru viitor este condusă de curaj, adaptabilitate și promovarea transformării societății. „**Cred într-o Ucraina în care toată lumea poate fi cine își dorește să fie, fără teamă.**”

„**Uneori, simt că războiul nu este doar afară, ci și în mintea mea.**”

Anxietate crescută în rândul adolescenților cu dizabilități

Personalul ONG-urilor care lucrează cu adolescentele cu dizabilități afectate de acest război a explicat că aceste fete se confruntă cu niveluri crescute de stres și anxietate din cauza barierelor preexistente, cum ar fi excluziunea socială și capacitatea instituțională limitată de a oferi sprijin specializat, inclusiv lipsa resurselor financiare și umane. . Potrivit unui reprezentant al ONG-ului, izolarea socială este o preocupare majoră în timpul războiului, deoarece formarea de legături semnificative cu colegii poate fi deja o provocare pentru fetele cu dizabilități, care se pot confrunta cu bariere în participarea la activități sociale. Perturbarea indusă de război a structurilor de sprijin consecvente, a rețelelor sociale și a serviciilor cheie, cum ar fi sesiunile regulate de terapie, pot afecta negativ sănătatea mintală a fetelor.

„Adolescentele cu dizabilități se confruntă cu probleme semnificative de sănătate mintală, cum ar fi niveluri mai ridicate de anxietate și stres din cauza riscurilor de siguranță și securitate. Acestea sunt în mare parte excluse din orice mediu social, ceea ce duce la izolare.”

OSC local care lucrează cu adolescenți cu dizabilități, femeie, Ucraina

Personalul care lucrează cu adolescenții cu dizabilități din Ucraina a subliniat modul în care sunetele bombelor și ale bombardamentelor pot fi deosebit de destabilizatoare pentru adolescenții cu dizabilități mintale care trăiesc în zonele atacate sau în prima linie – și în unele cazuri pot induce o panică severă. Pentru adolescenții cu dizabilități fizice, care se luptă să acceseze adăposturile anti-bombardament, există un sentiment sporit de frică și vulnerabilitate.

Experiențele adolescentelor LGBTIQ+

Participanții la această cercetare au descris atitudini de homofobie și transfobie preexistente în Ucraina, raportând că au auzit declarații discriminatorii în școli, acasă și în mass-media.

„Am o relație bună cu o profesoară de engleză, pentru că sunt unul dintre elevii ei preferați. Dar ea a spus într-o zi că persoanele LGBTIQ+ sunt bolnave mintal. Ea a început să menționeze Sodoma și Gomora. M-am gândit: mișto; și ce se va întâmpla când vei afla că aparțin comunității?”

Ksenia, fată LGBTIQ+, 15–19 ani, Ucraina

„Nu cred că este o idee bună să vorbesc despre orientarea mea sexuală cu toată lumea, cum ar fi colegii de clasă sau profesorii.”

Tanya, fată LGBTIQ+, 15–19 ani, Ucraina

Adolescenții din comunitatea LGBTIQ+ se confruntă cu provocări psihosociale specifice în timpul acestei crize din cauza ostilității pe care au experimentat-o înainte de începerea războiului. Frica de stigmatizare și discriminare îi poate împiedica pe adolescenți să caute sprijin pentru sănătatea mintală și poate exacerba sentimentele de izolare și strategiile negative de coping. Potrivit personalului OSC care lucrează cu adolescenți LGBTIQ+, unii pot recurge la auto-vătămare, consum de substanțe sau autoizolare pentru a face față impactelor determinate de stresul de a trăi într-o societate care nu îi acceptă, stigmatizarea internalizată și costul emoțional al ascunderii identității. Pentru fetele lesbiene în special, invizibilitatea lor relativă în societate poate însemna că furnizorii de servicii se luptă să identifice fetele care au nevoie de sprijin. Pe lângă barierele de resurse și logistice cu care se confruntă furnizorii de servicii din Ucraina din cauza războiului, aceasta înseamnă că multe fete lesbiene sunt lăsate să facă față singure acestei situații.

2.1.2 Care sunt experiențele de integrare ale adolescenților strămutați?

Barierile lingvistice au fost printre cele mai frecvente provocări raportate de fetele adolescente din Polonia și România.

Provocările asociate cu barierele lingvistice

Barierile lingvistice au fost semnalate și în Ucraina, deoarece multe fete strămutate în interiorul țării provin din zone vorbitoare de limbă rusă și este posibil să nu vorbească ucraineană. Pentru fetele care se confruntă cu strămutarea, problemele de comunicare în noile lor comunități gazdă afectează diferite aspecte ale vieții lor, inclusiv viața lor socială și bunăstarea generală. Pentru mulți, barierele lingvistice au contribuit la sentimentele de izolare și lipsa de apartenență. În unele cazuri, se raportează că barierele lingvistice le-au afectat negativ educația. Diferențele culturale dintre ucraineni și comunitățile gazdă pot fi, de asemenea, amplificate de comunicarea limitată:

„M-am confruntat cu unele provocări, în special cu limba, diferențele culturale și obiceiurile locale din Polonia, care nu îmi erau familiare. Îmi lipsesc cunoștințele despre istoria și legendele

Poloniei, ceea ce inițial mi-a îngreunat legătura cu fetele locale din comunitate.”

Olena, fată, 10–14 ani, Polonia

Adolescenții mai tineri din Polonia par să întâmpine mai puține dificultăți în a învăța poloneză decât omologii lor mai în vârstă. Cu toate acestea, în ciuda unor asemănări între ucraineană și poloneză, mulți adolescenți au considerat că învățarea unei limbi complet noi este o provocare. Fetele au raportat oarecare hărțuire și discriminare la școală din cauza fluenței lor limitate.

„Poloneza este o limbă la care mă pricep foarte bine, așa că să o învăț și este distractiv pentru mine. Dar colegei mele de clasă, i s-a părut greu să învețe poloneză rapid și nu a fost frumos cum au certat-o alții pentru asta. Nu mi s-a părut deloc corect. Nu a fost tratată frumos de către copiii polonezi. Dar acum, lucrurile merg bine! Profesorii și ceilalți copii sunt foarte drăguți cu mine și îmi place totul mult mai mult.”

Kateryna, fată, 10–14 ani, Polonia

La nivelul tuturor participanților, inclusiv fete refugiate și din comunitatea gazdă și profesioniști care lucrează cu adolescenți, barierele lingvistice cu care se confruntă fetele din România au fost raportate ca o problemă critică care le afectează integrarea și bunăstarea generală. Fetele mai în vârstă (15-19 ani) au raportat în special că au întâmpinat dificultăți în învățarea limbii române, în timp ce adolescentele mai tinere păreau să fi avut o cale mai simplă și mai ușoară către învățarea noii limbi – similar modelelor din Polonia. Pentru fetele refugiate atât din Polonia, cât și din România, decalajul lingvistic limitează interacțiunea semnificativă dintre fetele refugiate și colegii lor din comunitatea gazdă, afectându-le viața socială și bunăstarea mintală.

„La începutul războiului, am comunicat cu adolescente refugiate din Ucraina. Din experiențele mele, am văzut că fetele mai tinere erau mai speriate la început, dar s-au adaptat repede. Cu toate acestea, adolescentele mai mari încă încearcă să se integreze, deoarece bariera lingvistică pare să le afecteze mai mult”.

Iryna, româncă, 15–19 ani, România

Adolescenții strămutați se confruntă cu hărțuire și bullying

Adolescentele care se confruntă cu strămutarea în România și Polonia au raportat că sunt ținta discursului instigator la ură și hărțurii datorită naționalității lor. Adesea, aceste incidente au avut loc în spații publice când fetele au fost auzite că vorbesc în limba lor maternă.

„A venit și a spus: „În țara mea vei vorbi românește cu mine”. Și-a scos tricoul, avea o zvastică desenată, aparent desenată de mână. Se plimba cu simboluri naziste, ne arăta cu degetul și spunea ceva în favoarea lui Putin”.

Erika, fată, 15–19 ani, România

Adolescenții strămutați din Ucraina care vorbesc rusă se confruntă, de asemenea, cu hărțuirea și bullyingul. Pe Miroslava din Polonia, hărțuirea a determinat-o să-și schimbe comportamentul ca măsură de protecție:

„Nu este întotdeauna confortabil să vorbești rusă. Când eram în autobuz și vorbeam cu mama, o bunica poloneză s-a uitat la mine. M-a întrebat dacă sunt din Ucraina. A început să mă injure pe sub mustați. Acum, dacă oamenii se uită la mine, încerc să vorbesc mai ușor. Cred că nu ar trebui să-mi fie rușine de asta, dar pentru propria mea siguranță este mai bine să tac.”

Miroslava, fată, 15–19 ani, Polonia

Trixie a mai raportat că se simte în nesiguranță în Polonia din cauza faptului că a fost martoră la hărțuirea și agresarea unui coleg de clasă ucrainean de către colegii săi, un incident care ea credea că era legat de faptul că el vorbea rusă:

„Nu mă simt în siguranță. Un băiat ucrainean dintr-o clasă mai mare este în mod constant umilit de colegii săi. L-au bătut în toaletă și l-au numit rus pentru că vorbea rusește. L-am spus profesorului despre asta. Mi-a reproșat că am intrat în toaleta băieților. Până la urmă, nimeni nu a făcut nimic în privința asta. L-am văzut recent cu o vânătaie pe față și o tăietură deasupra buzei.”

Trixie, fată, 10–14 ani, Polonia

Experiența lui Trixie evidențiază, de asemenea, modul în care sentimentele de nesiguranță pot fi exacerbate de eșecul persoanelor cheie, cum ar fi profesorii, de a aborda aceste incidente.

Adolescentele din România și Polonia au perceput un anumit nivel de ostilitate în rândul unor persoane din comunitățile gazdă. Viktoria din România a indicat că acest lucru este legat de un resentiment față de

refugiații care primesc sprijin și nu desfășoară o muncă plătită; și Angelina a raportat că a experimentat și a asistat la agresiune din partea angajaților primăriei față de ucraineni în timp ce desfășura activități de voluntariat.

„Asta am văzut în rândul oamenilor noștri, pe care i-am ajutat. Sunt multe cazuri în care românii se plâng de faptul că nu mergem la muncă. Și avem mame care pentru prima dată în viața lor sunt lăsate singure cu acești copii. Nimeni nu ajută. Dacă o fac, nu este ajutorul de care ai nevoie.”

Viktorina, fată, 15–19 ani, România

„Vorbind de instituții, facem voluntariat și la primărie, unde ucrainenii solicită bani pentru cazare... Pot spune că ne-am confruntat cu astfel de situații chiar și cu angajații primăriei... traducem acolo, vedem multă agresiune din partea lor față de ucraineni”.

Angelina, fată, 15–19 ani, România

În Polonia, Mariia a raportat percepția conform căreia sosirea bruscă a refugiaților din Ucraina nu a fost bine primită de unii din comunitatea gazdă. Ea a sugerat că ostilitatea poate reprezenta o amenințare la adresa securității refugiaților:

„Cred că sunt polonezi care nu sunt obișnuiți cu o schimbare de peisaj. [Polonezii] au fost șocați de sosirea atâtor ucraineni. [Polonezi] care au o atitudine negativă față de ucraineni pot fi periculoși.”

Mariia, fată, 15–19 ani, Polonia

Fetele din România și-au exprimat, de asemenea, sentimente de lipsă de apartenență datorită modului în care sunt primite ca refugiate într-o țară gazdă. Acest sentiment a variat de la faptul că ei, în calitate de ucraineni, sunt mai puțin prioritari decât omologii lor gazdă, până la sugestia că ucrainenii sunt dezumanizați prin statutul lor de refugiați.

„Unii oameni s-ar putea să nu mă trateze prea bine pe mine sau pe ucraineni în general, deoarece ucrainenii s-au mutat în țara gazdă. Poate chiar au senzația că nu suntem cu adevărat oameni, ci doar refugiați.”

Zhanna, fată, 15–19 ani, România

Diana a mai observat că tratamentul refugiaților nu este întotdeauna același și variază în funcție de naționalitatea sau rasa lor:

„Cred că suntem încă foarte norocoși ca refugiați în Europa, deoarece există refugiați, de exemplu, din Orientul Mijlociu, care sunt tratați cât mai rău posibil din cauza discriminării rasiale. Deci, cred că suntem încă oarecum norocoși pentru că avem pielea albă.”

Diana, fată, 15–19 ani, România

Culturile și perspectivele contrastante afectează integrarea

Adolescentele din Polonia au exprimat o lipsă de integrare și o distanțare clară față de omologii lor din comunitatea locală, în special mai mult decât colegii de sex masculin. Fetele au asociat acest lucru cu barierele lingvistice și diferențele culturale, inclusiv interesele și perspectivele contrastante ale colegelor lor poloneze, pe care fetele din Ucraina le-au criticat uneori:

„Din câte văd, felul în care oamenii polonezi gândesc și acționează este atât de diferit față de noi. Au propriile lor moduri de a face lucrurile. De asemenea, primesc întotdeauna semnale mixte. Par deschiși să vorbească, dar și foarte reci când încerci.”

Tamara, fată, 15–19 ani, Polonia

În câteva cazuri, fetele au explicat că nu simt că aparțin societății poloneze din cauza percepției că nu sunt binevenite sau chiar că sunt în pericol din cauza naționalității lor:

„Nu mă simt parte din societate pentru că majorității polonezilor nu le plac ucrainenii.”

Liza, fată, 15–19 ani, Polonia

„Am avut o cunoștință care a fost bătută. Ea și prietenii ei se plimbau, spunând ceva cu voce tare, iar unii polonezi îi hărțuiau în legătură cu naționalitatea lor. În cele din urmă, aceștia i-au bătut pe toți. Nu am putut înțelege cum și de ce s-ar putea întâmpla asta.”

Kamila, fată, 15–19 ani, Polonia

Deși multe dintre fetele care au participat la această cercetare au raportat provocări legate de coeziunea socială, este, de asemenea, clar că experiențele adolescentelor din Polonia și România nu sunt omogene. Unele fete au raportat atât experiențe pozitive, cât și negative, în timp ce altele nu au fost de acord cu semenii lor care au criticat primirea din partea comunităților gazdă, descriind în schimb cât de bine se simt de când au părăsit Ucraina:

„Unor polonezi nu le plac ucrainenii și discută despre asta în locuri publice. Aveam în curte un grup de băieți care spuneau mereu „Slavă lui Putin”, „Slavă Rusiei”. Unii, dimpotrivă, sunt foarte înțelegători, oferă daruri. În Fundia era o bunică cu care am împărțit biscuiți în noaptea de revelion. Ne-am împrietenit și ne-am făcut cadouri una altuia”

Asya, fată, 10–14 ani, Polonia

„M-am confruntat cu situația opusă. Eu, de

exemplu, mă simt cumva mai calmă aici. Adică chiar și seara pot merge singură acasă fără probleme și nu mi-e frică. Desigur, peste tot sunt oameni ciudați, dar mi-a fost mult mai frică să merg pe stradă în Ucraina.”

Liliya, fată, 15–19 ani, România

2.1.3 Care sunt mecanismele de adaptare ale adolescenților și ce sprijin pot accesa?

În aceste vremuri dificile, fetele și băieții adolescenți au raportat că au adoptat diverse mecanisme de adaptare pentru a-și combate stresul, frica și anxietatea.

Mecanismele de adaptare ale adolescenților

În Ucraina, fetele cu vârsta cuprinsă între 15 și 19 ani au explicat cum participă la activități specifice atât pentru a distrage atenția de la realitățile dure ale războiului, cât și pentru a crea un sentiment de normalitate și calm. Aceste activități includ citirea, ascultarea muzicii, desenul și plimbarea cu prietenii. Mai multe fete cu vârste cuprinse între 15 și 19 ani din Ucraina au subliniat că provocările cu care se confruntă le-au sporit rezistența la stres prelungit, unele indicând că încrederea în sine s-a îmbunătățit prin implicarea activă în strategii de adaptare pentru a aborda provocările zilnice.

„Cărțile m-au ajutat să fac față anxietății. Ori de câte ori mă simt anxioasă acum, încep să citesc. De asemenea, ascultarea muzicii și plimbarea cu prietenii mă fac să mă simt mai calmă și mai liniștită.”

Sonia, fată, 15–19 ani, Ucraina

Cu toate că fetele și băieții adolescenți au arătat niveluri similare de interes pentru participarea la aceste tipuri de activități pentru îmbunătățirea bunăstării, fetele au raportat că se bucură de activitățile în interior la fel de mult ca și de cele în aer liber, în timp ce băieții și-au exprimat o preferință mai puternică pentru activitățile în aer liber. În Ucraina, băieții cu vârsta cuprinsă între 10 și 14 ani au demonstrat în special o înclinație spre participarea activă la activități offline și au jucat un rol mai proeminent în crearea și aderarea la grupuri din cadrul comunităților locale. Potrivit unui membru al personalului I/ONG, această tendință se menține chiar și atunci când un băiat a fost strămutat în interiorul țării; observațiile sugerează că băieților le este oarecum mai ușor să se adapteze într-o nouă comunitate prin

stabilirea de conexiuni sociale în comparație cu fetele. Un reprezentant al unui OSC local care lucrează cu adolescenții din Ucraina a indicat că această ușurință de integrare se datorează, în parte, faptului că băieții sunt adesea încurajați să fie extrovertiți și există așteptarea ca ei să împărtășească și să participe la activități și hobby-uri comune cu alți băieți de vârsta lor.

Cu toate că multe fete refugiate cu vârste cuprinse între 10 și 14 ani din Polonia și România au prezentat semne de tulburare de stres post-traumatic (PTSD), stres și anxietate, unele fete au raportat că se confruntă cu niveluri mai scăzute de stres din cauza dispariției anumitor riscuri privind siguranța și îmbunătățirea securității de când au plecat din Ucraina. Implicarea în activități comune, cum ar fi desenul și scrisul, este un instrument crucial de gestionare a stresului în rândul adolescenților refugiați cu vârsta cuprinsă între 10 și 14 ani din Polonia și România.

„Emoțiile mele nu mai sunt la fel de vii ca înainte. Inițial, mi-a fost greu să fac față după mutarea noastră în Polonia. Cu toate acestea, noile prietenii și implicarea în activitățile sociale mi-a îmbunătățit starea de spirit”.

Nika, fată, 15–19 ani, Polonia

Potrivit îngrijitorilor, cei cu vârsta cuprinsă între 10 și 14 ani demonstrează un comportament mai adaptabil și o tranziție mai ușoară în noile lor comunități din România prin comparație cu colegii lor cu vârsta cuprinsă între 15 și 19 ani. În ciuda faptului că se confruntă cu o întrerupere a rutinei lor zilnice – o schimbare despre care se știe că afectează negativ sănătatea mintală – fetele refugiate cu vârste cuprinse între 10 și 14 ani par să reușească să își restructureze programul după sosirea în România. Îngrijitorii au raportat că au văzut efecte pozitive, precum rutinele zilnice și săptămânale, prezența constantă la școală și participarea la evenimente comunitare.

Îngrijitorii au evidențiat în special beneficiile activităților fizice structurate, cum ar fi dansul, sportul și participarea la evenimente culturale, chiar și atunci când există obstacole lingvistice și medii nefamiliare, acestea ajutând adolescenții să își canalizeze energia și să mențină stabilitatea emoțională.

Aceste activități le oferă un scop și facilitează îmbunătățirea abilităților de limbă poloneză și română și adaptarea la noile dinamici sociale și culturale.

„Adolescenții, atât fetele, cât și băieții, au nevoie de mai multe activități pentru a socializa. Este deja dificil din cauza barierelor lingvistice. Cel puțin, organizațiile ar trebui să sporească aceste activități de dragul bunăstării și integrării adolescenților”.

Îngrijitor de sex feminin, România

Rolul familiei și prietenilor în reducerea anxietății

Atât fetele, cât și băieții cu vârsta cuprinsă între 10 și 14 ani au subliniat în mod deosebit importanța membrilor familiei și a prietenilor în a-i ajuta să-și reducă nivelul de anxietate:

„Când mi-e frică, fug la mama pentru o îmbrățișare. Să fiu cu ea mereu mă face să mă simt mai în siguranță și mai calmă.”

Tatiana, fată, 10–14 ani, Ucraina

„Da, cred că sunt prietenii și familia. Practic, acesta este aproape cel mai bun sprijin.”

Vitaly, băiat, 10–14 ani, România

Mulți adolescenți au raportat că a fi într-un mediu social de încredere, cu prietenii sau familia, creează un sentiment de confort emoțional. Sprijinul din partea mamelor a fost evidențiat în mod repetat, multe fete tinere numindu-și mama drept cel mai mare sprijin. În timp ce membrii familiei pot juca un rol important în susținerea bunăstării unui adolescent, un reprezentant al unui ONG a subliniat, de asemenea, că îngrijitorii pot avea cunoștințe limitate despre aspecte ce țin de sănătatea mintală și, de asemenea, trebuie să fie sprijiniți pentru a putea recunoaște nevoile adolescenților și pentru a identifica momentul în care aceștia pot avea nevoie de sprijin psihosocial specializat.

Prietenii joacă, de asemenea, un rol esențial, oferind informații, ajutând la a face față amenințărilor și oferind companie, atât fetelor, cât și băieților cu vârsta cuprinsă

între 10 și 19 ani. Mai mult, băieții au raportat că umorul și adaptarea la situații noi, cât timp cei dragi sunt în apropiere, îi ajută să facă față emoțional.

Mecanisme de adaptare negative

Potrivit unor îngrijitori, adolescenții dau dovadă, de asemenea, de mecanisme de adaptare negative pentru a face față stresului și anxietății. În Ucraina, îngrijitorii au raportat o creștere vizibilă a utilizării țigărilor electronice, care iese în evidență ca o problemă indiferent de genul adolescenților. Accesul ușor la acestea contribuie la creșterea utilizării lor în rândul adolescenților, în special în rândul celor cu vârsta cuprinsă între 15 și 19 ani.

„De la escaladarea războiului, fetele și băieții adolescenți au început să fumeze țigări electronice. Aceste produse sunt vândute legal de magazine, provocând tulburări de somn în rândul adolescenților.”

Îngrijitor de sex masculin, Ucraina

Petrecerea unor perioade lungi de timp pe internet și pe smartphone-uri în timpul nopții este raportată ca un alt mecanism de adaptare negativ care afectează calitatea somnului. Acest lucru duce la tulburări de somn în unele cazuri și exacerbează dificultățile legate de sănătatea mintală cu care se confruntă fetele și băieții. Fetele cu vârste cuprinse între 15 și 19 ani au raportat, de asemenea, că au folosit unele mecanisme de adaptare negative, cum ar fi fumatul și faptul că petrec multe ore pe internet.

„Am o problemă cu fumatul. Când trec printr-o situație foarte stresantă, vreau să fumez foarte tare. Chiar vreau să fumez. În ultima vreme, am încercat să mă controlez. Îmi dau seama că nu mă ajută, poate părea că mă face să mă simt mai bine pentru un moment, dar observ chiar și mai multă anxietate din cauza asta.”

Sofia, fată, 15–19 ani, România

Există un indiciu că stresul și anxietatea determinate de război ar putea contribui la alimentația dezordonată în rândul adolescentelor și, după cum a spus Oleksandra, combinate cu presiunile sociale bazate pe imaginea corporală, acest lucru poate provoca și mai mult stres și anxietate.

„Chiar dacă simt că am făcut față lucrurilor pe care le-am trăit în timpul războiului, acestea încă îmi influențează puternic gândurile. Apoi încep să mănânc și simt constant presiunea de a pierde în greutate după aceea. Toate aceste sușuri și coborâșuri mă afectează negativ. Pe măsură ce cresc și mă confrunt cu schimbări hormonale, creșterea în greutate, chiar și

puțin, devine o mare îngrijorare pentru mine. Declanșează imediat gânduri despre nevoia de a face mai mult sport sau de a mânca mai puțin.”

Oleksandra, fată, 15–19 ani, România

Lacune privind furnizarea de servicii de sănătate mintală

Adolescentele și persoanele care le îngrijesc au evidențiat un decalaj major în accesul la serviciile de sprijin psihosocial și au subliniat importanța acestui tip de sprijin:

„Cred că avem nevoie de sprijinul unui psiholog care ne poate asista prin consiliere individuală sau de grup în ceea ce privește temerile pe care le avem.”

Darya, fată, 10–14 ani, România

„Cred că a ne ține predici despre sănătatea mintală nu este benefic. Avem nevoie de cineva care să ne asculte și să ne susțină. Dă-ne un sfat.”

Nastya, fată, 15–19 ani, Polonia

Foarte puține fete adolescente care au participat la această cercetare au raportat că au primit sprijin profesional pentru sănătatea mintală. Aproape toate adolescentele refugiate din Polonia și România au evidențiat că au primit doar sprijin emoțional de la îngrijitorii lor, frați, alți membri ai familiei sau prieteni, în timp ce niciuna nu a primit sprijin profesional, în ciuda faptului că identificase nevoia de acces la aceste servicii. Doar câteva dintre fetele care au participat la cercetare erau conștiente de serviciile gratuite de sănătate mintală disponibile, multe considerând că ar trebui să plătească pentru a avea acces la sprijin psihosocial.

„De când a început războiul, stresul mă afectează; am dureri de cap și amețeli. Medicul meu atribuie aceste simptome stresului, dar încă nu este clar cum ar trebui să mă descurc. În plus, să merg la un psiholog nu este o opțiune pentru mine din cauza constrângerilor financiare. Este prea scump pentru a-mi permite.”

Sonya, fată, 15–19 ani, Polonia

Multe fete cu vârsta cuprinsă între 10 și 19 ani din Polonia și România au recunoscut importanța sprijinului profesional în domeniul sănătății mintale pentru tineri, în special consilierea individuală. Unii au raportat că sunt conștienți de serviciile pentru adulți și au exprimat nevoia de sprijin în ceea ce privește sănătatea mintală a adolescenților.

„Poate că ceea ce discutăm este în mare măsură legat de bunăstarea mintală. Se pare că această problemă nu primește atât de multă atenție în ultima vreme, deoarece a trecut peste un an și jumătate [de când a început războiul]. Nu sunt sigură dacă a existat un sprijin specific pentru sănătatea mintală pentru fetele adolescente. Deși au existat inițiative pentru adulți în unele organizații, este important să ne amintim că, în calitate de fete adolescente, ne-am confruntat și cu provocări emoționale semnificative, posibil chiar mai mult din cauza nivelurilor crescute de stres cu care toată lumea se confruntă.”

Tanya, fată, 15–19 ani, România

Un reprezentant al unui OSC local din Polonia care oferă sprijin psihosocial de urgență fetelor adolescente, a remarcat că fetele cu vârste cuprinse între 15 și 19 ani aleg adesea să solicite consiliere seara târziu, când îngrijitorii lor dorm. Această preferință pentru sesiunile de noapte indică dorința de intimitate și poate sugera, de asemenea, că fetele evită să împărtășească provocările cu care se confruntă cu îngrijitorii lor, alegând să le ascundă sesiunile de consiliere.

„Copiii mă sună adesea noaptea când îngrijitorii lor dorm. Uneori, îngrijitorii se trezesc în timp ce primim apeluri și se ceartă cu fiicele lor cu privire la beneficiile ședințelor noastre. Îi aud în timp ce discută.”

OSC local care lucrează cu adolescenți, femeie, Polonia

Pentru unii adolescenți, internetul le permite să acceseze sprijinul profesional de care au nevoie în mod independent, fără aportul îngrijitorilor. Cu toate acestea, după cum a subliniat un reprezentant local al OSC care lucrează cu adolescenții din Ucraina, pentru fetele care trăiesc în comunități marginalizate care nu au același nivel de acces la tehnologie și internet ca și semenii lor, acest sprijin este inaccesibil:

„Cred profund în importanța bunăstării mintale și psihosociale pentru toți și recunosc că educația privind această chestiune încă lipsește. Trauma generată de război – rachetele, ocupația – i-a lăsat pe mulți cu tulburare de stres post-traumatic (PTSD), evidențiind nevoia urgentă de sprijin psihologic accesibil. Este un subiect care trebuie susținut, dar acest sprijin esențial nu este la îndemâna comunității de romi, care sunt adesea analfabeți și fără tehnologia necesară pentru a beneficia de aceste servicii”.

OSC local care lucrează cu adolescenți, femeie, Ucraina

Studiul de caz 2: Mikayla, România

Mikayla este o tânără de 19 ani din Harkov, Ucraina, care și-a căutat refugiu la Iași, România. Mikayla a descris modul în care viața ei a fost modificată drastic din cauza escaladării războiului. Înainte de război, Mikayla era foarte sociabilă și îi plăcea să studieze, să socializeze cu prietenii ei și să-și exploreze pasiunea pentru desen. Își amintește vremurile în care putea să meargă liber și să vorbească cu prietenii, vremuri care sunt în contrast puternic cu situația ei actuală în care frica și incertitudinea sunt o realitate zilnică.

Nesiguranța din Ucraina a forțat-o să plece departe de prieteni, de viața socială și de împrejurimi. Deși mutarea în România a însemnat siguranță, Mikayla a explicat că aceasta a adus și noi provocări, inclusiv comunicare limitată și, prin urmare, relații limitate cu colegii ei din noua ei comunitate. Ea constată că bariera lingvistică este principalul motiv care o împiedică să-și facă noi prieteni și să se implice în noul ei mediu social, ceea ce o face să se simtă izolată: **„Ma simt singură. Nu știu limba... Nu am prieteni aici în România... Vorbesc doar cu mama, cu bunica și cu tatăl meu.”** Mikayla a spus că își petrece timpul gândindu-se la viața și prietenii ei anterioare: **„Mi-e dor de prietenii mei. Obişnuiam să mergem, să vorbim.”**

Mikayla a descris modul în care o zi obișnuită pentru ea este petrecută fie cu familia ei, fie singură. Își începe dimineața ajutându-și mama, plimbând câinele și uitându-se la televizor. După-amiezile, totuși, aduc un mic răgaz în care ea se scufundă în dragostea ei pentru desen. Desenul este o ieșire esențială din banal pentru ea și funcționează ca un mecanism de adaptare pentru a face față schimbărilor și stresului din noua ei viață. **„Desenez... Acesta este singurul meu hobby.”**

Sprijinul mamei, tatălui și bunicii ei este important pentru Mikayla, care consideră că petrecerea timpului cu familia ei o ajută să-și distragă atenția: **„Petrec timp de calitate cu îngrijitorii mei și mă ajută să uit de impactul războiului. Mă simt mai puțin singură atunci când am conversații cu ei.”** Cu toate acestea, lipsa unui cerc social în România îi afectează grav bunăstarea psihică. **„Dar încă mă simt singură. Este greu să nu ai prieteni.”**

Privind spre viitor, Mikayla este incertă. Războiul nu doar i-a perturbat viața de zi cu zi, ci aduce și o incertitudine asupra planurilor și viselor ei pe termen lung. Alegerea de a se întoarce acasă rămâne dorința ei cea mai profundă. **„Vreau să mă întorc în Ucraina”,** spune ea. Cu toate că Mikayla încearcă să înceapă o nouă viață în România, povestea ei subliniază impactul profund al războiului asupra adolescenților, modificându-le viețile și visele în moduri profunde. **„Este greu... Totul s-a schimbat.”**

” Nu știu limba... Nu am prieteni aici în România... ”

2.2 Siguranța și protecția împotriva violenței

2.2.1 Care sunt principalele riscuri privind protecția cu care se confruntă adolescenții?

Adolescenții, adolescentele și îngrijitorii lor din cele trei țări de cercetare au discutat despre modul în care escaladarea războiului a **afectat sentimentul de siguranță**. Preocupările privind protecția copilului evidențiate de participanți diferă între cei care locuiesc în Ucraina și cei din Polonia și România.

Riscuri cheie privind protecția în Ucraina

În Ucraina, preocuparea dominantă evidențiată de participanți a fost riscul pentru siguranța personală pe care îl prezintă bombardamentele și violențele direct asociate cu războiul.

„Siguranța este prioritatea principală pentru noi.”

Îngrijitor de sex feminin, Ucraina

Prioritizarea siguranței mai presus de orice a fost evidențiată de îngrijitorii, în special în orașele apropiate de primele linii, cum ar fi Harkov. Îngrijitorii din diverse locații din Ucraina au explicat că riscurile prezentate de bombardamente pentru bunăstarea fizică și psihologică a adolescenților ajung să limiteze mișcarea adolescenților în general. Nesiguranța creată de escaladarea războiului a avut un impact semnificativ asupra libertății de mișcare atât a adolescentelor, cât și a adolescenților.

Fetele și băieții adolescenți și-au împărtășit temerile asociate cu bombardamentele și impactul războiului asupra sentimentului lor de siguranță, descriind adesea stări de panică și anxietate. Preocupările lor s-au concentrat pe imprevizibilitatea atacurilor și adecvarea adăposturilor.

„Familia noastră se gândea că poate mama mea, fratele meu mai mic și cu mine am putea pleca în străinătate. Pentru a ne oferi o oarecare

siguranță. Pentru că acum în Ucraina este foarte greu din cauza stării de război și este foarte înfricoșător. Chiar și fratele meu mai mic a început să vorbească despre asta des. De exemplu, când e o alarmă, el începe adesea să întrebe: „Mamă, zboară rachete? Ar trebui să mergem la adăpost acum? Ei bine, lucrurile de genul acesta nu mă fac să mă simt foarte în siguranță în Ucraina.”

Sofia, fată, 10–14 ani, Ucraina

„A fost cu adevărat înfricoșător. În satul nostru, o rachetă a trecut printr-o fereastră. Încerc să nu-mi fac griji și să-mi spun că ar trebui să fie informații pe canalele de știri și un avertisment care să ne spună despre când și de unde vin...”

Vadym, băiat, 15–19 ani, Ucrain

Războiul a făcut din geografia siguranței o considerație zilnică pentru adolescenții din Ucraina. Ei și-au exprimat îngrijorarea cu privire la lipsa adăposturilor anti-bombardament în comunitățile lor, în special la periferia orașelor și satelor, de unde distanța până la adăposturi poate fi mai mare.

„Avem doar trei adăposturi anti-bombardament, iar două dintre ele sunt în centrul orașului... să zicem că rachetele zboară spre noi și nu există niciun adăpost anti-bombardament”.

Vasyl, băiat, 10–14 ani, Ucraina

Riscurile privind siguranța afectează educația adolescenților din Ucraina

Adolescenții și îngrijitorii lor din Ucraina au discutat despre modul în care perturbarea constantă din cauza necesității de a căuta adăpost afectează capacitatea adolescenților de a merge la școală în Ucraina și de a obține o educație consecventă. Adolescenții din Ucraina au explicat că simt că este mai sigur acasă decât la școală din cauza riscurilor pe care le prezintă bombardamentele. Adolescențele au descris un cadru educațional haotic în care elevii

„vor alerga constant din clasă la subsol. Așa este toată ziua”

Oksana, fată, 10–14 ani, Ucraina

Realitatea de a trăi în perioadă de război, cu bombe dese și nevoia de a se muta în adăposturi, întrerupe educația adolescenților și întărește sentimentul de nesiguranță în spațiul școlar.²²

Fetele și îngrijitorii lor din Ucraina au exprimat preferința pentru modalitățile educaționale la distanță din cauza acestor preocupări privind siguranța, subliniind prioritatea protejării bunăstării fizice.

„La școală, de exemplu, când pornesc sirenele, profesorii spun doar: „Copii, trebuie să mergeți la subsol!”. Și stăm tot timpul acolo, la subsol. De aceea, îngrijitorii mei sunt chiar în favoarea învățământului la distanță, pentru ca fetele și băieții să învețe de la distanță și să nu meargă la școală. Le este frică că vom merge la subsol de fiecare dată când avem cursuri la școală”.

Sofia, fată, 10–14 ani, Ucraina

Riscuri sporite de o supraveghere mai redusă la domiciliu

Sentimentul de siguranță al adolescenților din Ucraina nu este pus în pericol doar de bombe, ci și de povara îngrijitorilor lor, în special a părinților singuri, ca urmare a războiului. Îngrijitorii pot fi nevoiți să acorde prioritate satisfacerii nevoilor de bază ale adolescenților în detrimentul supravegherii acestora, ceea ce poate crește anumite riscuri privind protecția copilului. În timpul interviurilor, mai mulți reprezentanți ai I/ONG-urilor și OSC-urilor locale și-au exprimat îngrijorarea că adolescenții din aceste gospodării se angajează în activități periculoase, cum ar fi gătitul la instrumente pe bază de gaz sau manipularea substanțelor chimice. Supravegherea redusă crește pericolul de accidente și expune adolescenții la riscuri pe care ar putea să nu le poată gestiona în mod independent.

„Îngrijitorii singuri au dificultăți în a răspunde tuturor nevoilor și responsabilităților care le sunt date. Mulți dintre ei lucrează în timpul zilei, departe de casă. Între timp, această situație îi face pe adolescenți să aibă grijă de frații lor mai mici sau să efectueze treburi casnice care ar putea crea riscuri grave privind protecția copilului.”

Reprezentant ONG internațional, femeie, Ucraina

Riscurile privind protecția copilului sunt mai mari pentru grupurile vulnerabile

Reprezentanții I/ONG-urilor și ai OSC-urilor locale care lucrează cu adolescenții din Ucraina au subliniat vulnerabilitatea sporită a anumitor grupuri: minori neacompaniați, adolescenți cu dizabilități, adolescenți transferați din instituții din Ucraina în România sau

Polonia și fete din minorități etnice precum rromii. Acești adolescenți se confruntă cu mai multe straturi de riscuri – de la întreruperea sistemelor existente de sprijin până la expunerea lor la potențiale abuzuri – deoarece războiul exacerbează vulnerabilitățile existente.

Personalul ONG-urilor a discutat despre preocupările cheie privind protecția adolescenților cu dizabilități apărute din cauza războiului, cum ar fi dificultățile de a accesa o cazare sigură și de a participa la evacuările necesare pentru siguranța lor fizică. Potrivit reprezentanților OSC-urilor locale, fetele și băieții cu dizabilități depind adesea de îngrijitorii lor și de alți membri ai familiei, alături de sprijin extern, pentru a-și satisface nevoile. Sprijinul familiei a fost erodat pe măsură ce războiul perturbă structurile casnice și situațiile economice, în timp ce furnizorii externi de servicii se confruntă cu provocări privind identificarea adolescenților cu dizabilități, deoarece aceștia pot fi adesea izolați.

Adolescenții cu dizabilități care trăiesc în îngrijire instituțională se confruntă cu alte dificultăți, potrivit personalului ONG-urilor. Mulți adolescenți aflați în îngrijire instituțională au fost deja expuși la condiții și tratamente dureroase, inclusiv reținere, neglijare și lipsă de resurse, înainte de război.²³ Personalul ONG-urilor a subliniat că multe fete și băieți adolescenți cu dizabilități aflați în îngrijirea instituțională, în special în zonele afectate de conflict din estul Ucrainei, au fost evacuați în zone mai sigure și mulți au trecut granițele în alte țări. Cu toate acestea, ei și-au exprimat și îngrijorarea că există adolescenți care au nevoie de un sprijin mai aprofundat și care rămân în zone îndepărtate ale Ucrainei.²⁴

„Unii dintre aceștia sunt legați sau lăsați în paturi fără nicio activitate, ținuti în întuneric, în încăperi prost ventilate, cu personal insuficient, rezultând mirosuri neplăcute... Personalul care lucrează în îngrijirea instituțională nu are resursele și cunoștințele necesare pentru a aborda acest comportament, determinându-i să-i imobilizeze în cea mai mare parte a zilei. Este nevoie de acțiuni imediate pentru a localiza și asigura siguranța fetelor și băieților în unitățile îndepărtate.”

OSC local care lucrează cu adolescenți, femeie, Ucraina

Homofobia și transfobia cresc riscurile de protecție a adolescenților

Adolescenții și adolescentele cu vârsta cuprinsă între 15 și 19 ani din Ucraina au discutat despre formele combinate de discriminare cu care se confruntă adesea persoanele LGBTIQ+ atunci când identitățile lor se intersectează cu alte situații ce presupun marginalizarea, cum ar fi minoritățile rasiale și etnice sau cele asociate cu clasa socială. Această intersecționalitate poate duce la vulnerabilități cu mai

Dominika, în vârstă de 16 ani, și prietena ei se uită împreună la telefonul lor în Ucraina. Foto: Dominika, din India: Mykhailo Mishchenko © Plan International

multe fațete, făcând nevoile lor de siguranță complexe și unice. Participanții au spus că au observat mai puțină homofobie în rândul tinerilor în comparație cu generațiile mai în vârstă din Ucraina; cu toate acestea, atât adolescenții, cât și personalul OSC au indicat că stigmatizarea și discriminarea față de membrii comunității LGBTIQ+ și ostilitatea în multe spații rămân predominante în multe situații în cadrul societății – atât înainte, cât și după escaladarea războiului. Un reprezentant al unui OSC a remarcat că vizibilitatea comunității LGBTIQ+ a crescut într-o oarecare măsură prin participarea la serviciile armatei, despre care acesta spune că ar fi redus stigmatizarea și discriminarea față de comunitate în unele zone urbane – cu toate acestea, atitudinile negative încă persistă, în special în zonele rurale ale Ucrainei.

„Este destul de periculos la școală, la serviciu și în alte instituții de învățământ. Acum nivelul nostru de homofobie scade treptat. Aceasta este muncă ce trebuie depusă timp de mulți ani de zile, dar este periculos.”

Yana, fată, 15–19 ani, Ucraina

Escaladarea războiului a exacerbat vulnerabilitățile existente ale membrilor comunității LGBTIQ+ din Ucraina. Acolo unde indivizii ezită să-și dezvăluie identitatea de gen sau orientarea sexuală din cauza fricii de a se confrunta cu stigmatizarea și discriminarea, aceștia pot întâmpina dificultăți în a găsi un adăpost sigur și a accesa nevoile de bază atunci când sunt solicitate informații personale.²⁵ Aceasta poate fi o provocare cheie pentru persoanele transsexuale, în special dacă documentele lor nu se potrivesc cu identitatea lor de gen. Un reprezentant al unui OSC local din Ucraina și-a exprimat îngrijorarea alarmantă, sugerând că membrii comunității LGBTIQ+, în special femeile, femeile trans și fetele trans, sunt expuse violenței în adăposturile anti-bombardament.

„Unele dintre adolescentele care au fost supuse violenței bazate pe gen au încercat să acceseze adăposturi. Cu toate acestea, multe dintre ele au fost respinse în momentul în care conducerea adăpostului și-a dat seama că sunt LGBTIQ+. Din păcate, această discriminare îi pune pe adolescenții LGBTIQ+ la un risc mai mare.”

OSC local care lucrează cu adolescenți LGBTIQ+, femeie, Ucraina

Accesul la informații corecte și afirmative despre identități și sănătate poate salva vieți în cadrul adolescenților LGBTIQ+, iar internetul îi poate ajuta pe adolescenți să facă față provocărilor, să acceseze servicii și să dezvolte reziliența împotriva mesajelor negative ale societății.

„Adolescenții LGBTIQ+ cu vârste cuprinse între 10 și 14 ani se află în perioada de auto-descoperire. Prin urmare, ei caută în mod constant informații prin diverse resurse, în special online, permițându-le să obțină informații care le permit să-și înțeleagă experiențele și să se conecteze cu colegii lor care se confruntă cu provocări biologice, comportamentale și emoționale similare. Internetul reprezintă un canal care salvează viețile acestor adolescenți.”

OSC local care lucrează cu adolescenți LGBTIQ+, femeie, Ucraina

Cu toate acestea, același reprezentant al OSC-ului a explicat că, deși internetul poate oferi un colac de salvare pentru adolescenții LGBTIQ+ pentru a găsi o comunitate și informații, acesta prezintă, de asemenea, riscuri de expunere la violență, exploatare și dezinformare. Reprezentantul a raportat, de asemenea, că adolescenții cu care lucrează pot fi temători și reticenți în a vorbi despre experiențele lor de violență, subliniind necesitatea unor medii în care indivizii să-și poată împărtăși în siguranță experiențele și să primească ajutorul de care au nevoie.

2.2.2 Cum sunt adolescenții afectați de violența sexuală și violența bazată pe gen?

Adolescentele din Ucraina, Polonia și România au raportat faptul că sunt expuse la riscuri multiple și complexe în ceea ce privește protecția, inclusiv **violența bazată pe gen** - la domiciliu, online și în spațiile publice. În România și Polonia, fetele au raportat o rată alarmantă de expunere la **hărțuirea sexuală** atât față în față, cât și online, iar aceste experiențe par a fi normalizate de mulți, împreună cu măsurile de siguranță pe care le iau pentru a se proteja.

Frica de violență sexuală

Adolescentele din toate cele trei țări de cercetare și-au exprimat temeri puternice privind violența sexuală. Când au fost întrebat despre sentimentele lor de siguranță și securitate, îngrijorările cu privire la viol și alte forme de agresiune sexuală au fost raportate de fete atât la începutul adolescenței, cât și la mijlocul și sfârșitul adolescenței (cu vârste cuprinse între 10 și 19 ani). În unele cazuri, fetele din Ucraina și-au exprimat mai multă îngrijorare față de violența sexuală decât față de insecuritatea creată de războiul însuși.

„Sunt îngrijorată pentru că am avut deja o experiență în Ucraina. A fost un tip care m-a urmărit și a încercat să mă sărute. L-am lovit și am fugit repede acasă... acum cel mai mare coșmar al meu este violul.”

Rico, fată, 10–14 ani, Polonia

Pentru fete precum Rico, care locuiește în prezent în Polonia, aceste temeri au impact asupra vieții ei de zi cu zi, deoarece sentimentele de nesiguranță o fac să fie hipervigilentă:

„Suspectez că fiecare trecător care se uită la mine completează împotriva mea. Și când cineva se uită lung la mine, cred că mă va urmări până acasă și că ar putea să mă ducă la un colț să mă omoare sau chiar să mă violeze.”

Recomandările fetelor despre cum să-și facă comunitățile mai sigure sugerează, de asemenea, un sentiment de nesiguranță în casele lor, unele indicând faptul că ar trebui să existe paznici plasați în afara caselor, precum și camere ascunse și

„Încuierii care nu pot fi sparte”

Jisu, fată, 10–14, Polonia

„Mi-e frică să merg singură din cauza poveștilor despre atacuri.”

Adolescentele din Ucraina au raportat, de asemenea, că se simt nesigure, deoarece cred că există o creștere a numărului de autori de acte de violență sexuală și alte infracțiuni, alături de lipsa protecției poliției și a justiției pentru supraviețuitori:

„Mă simt în siguranță în proporție de 80%, pentru că peste tot sunt violatori care nu îmi oferă liniște și nu îmi permit să mă simt confortabil în mediul în care mă aflu.”

Olena, fată, 15–19 ani, Ucraina

Fetele au raportat că și-au schimbat comportamentul din cauza fricii de a fi atacate, în special evitând să iasă noaptea și să meargă singure. A existat o îngrijorare deosebită atât în Ucraina, cât și în România, cu privire la străzile neluminate și, prin urmare, și mai periculoase pentru fete – în Ucraina acest lucru a fost legat de întreruperile de curent cauzate de război. În unele cazuri, sentimentele de nesiguranță au provenit din experiențele personale de hărțuire și agresiune sexuală. Cu toate acestea, fetele au indicat, de asemenea, că temerile lor s-au dezvoltat după ce au auzit povești despre alții care se confruntă cu violență:

„Mi-e frică să merg singură din cauza poveștilor despre atacuri.”

Jisu, fată, 10–14 ani, Polonia

„Am avut o cunoștință, ceva mai în vârstă decât mine, care a fost violată când se întorcea acasă... Mi-a părut foarte rău pentru ea. După aceea a fost o perioadă în care nu am vrut să ies nicăieri. Nu am ieșit deloc. Toate gândurile mele au fost doar: ‘școală-casă, școală-casă, școală-casă, școală-casă’. Am încercat să ne ținem companie și să fimacompaniate pentru orice eventualitate.”

Marie, fată, 10–14 ani, Polonia

Marie din Polonia a explicat, de asemenea, că fetele sunt expuse acestor povești pe rețelele de socializare, iar acestea pot avea efecte psihologice negative:

„Cred că rețelele sociale pot fi intimidante, pentru că am văzut astfel de povești. Fetele s-ar putea să fi auzit ceva inutil și acum le este frică și se simt nesigure.”

Hărțuirea sexuală și agresiunea sexuală în spații publice

Adolescentele din România și Polonia în special au raportat o rată alarmantă de cazuri de hărțuire sexuală și agresiune sexuală în spațiile publice. Acestea includ episoade în care au asistat la masturbare publică efectuată de către bărbați adulți, avansuri, momente în care au fost filmate în public fără consimțământ, precum și agresiuni sexuale pe care adesea nu le raportează îngrijitorilor.

„Am avut astfel de situații când purtam o fustă scurtă și un top și am fost claxonată din mașină. S-a întâmplat de multe ori. Îmi amintesc, am fost filmată. Este neplăcut, desigur, dar ce poți face. Așa este peste tot.”

Larysa, fată, 15–19 ani, Polonia

„Când te plimbi, bărbații încep să strige sau să ne hărțuiască. Acest lucru se întâmplă destul de des. Uneori încetinesc și mașinile. Mi se face frică. De aceea nu mă simt atât de confortabil să mă plimb singură.”

Danya, fată, 15–19 ani, Români

Pentru Anna din România, experiența de hărțuire sexuală a determinat-o să

„încerce să nu aibă contact cu bărbații”

Anna, fată, 15–19, România

În mod similar, Marie din Polonia a spus că, de când a fost agresată sexual,

„nu las băieții să mă atingă.”

demonstrând astfel impactul pe termen lung pe care aceste crime le au asupra bunăstării psihologice și sociale a fetelor:

„Un bărbat cu un copil în brațe îmi atingea fesele, apoi stomacul, apoi și mai sus. M-am întors către acest bărbat și el mă privea cu zâmbetul pe buze. Le-am spus prietenilor mei mai târziu și mi-au spus că a fost oribil. Nu le-am spus niciodată părinților mei.”

Clara, fată, 15–19 ani, Poloni

Fetele din Polonia și România au raportat că au fost hărțuite de băieți și bărbați din cauza naționalității lor, demonstrând modul în care calitatea de refugiat le poate face o țintă pentru băieții și bărbații de acest fel.

„Poate este atenția sporită din partea românilor, sau a băieților, pentru că este o curiozitate pentru ei. Dacă vin ucrainenii la ora de română, toată lumea devine interesată, pentru că suntem alte fete.”

Anastasia, fată, 15–19 ani, România

„Băieții polonezi lovesc adesea fetele ucrainene la școală... Când sosește o fată ucraineană care nu vorbește o limbă comună cu nimeni altcineva, aceasta este și mai neputincioasă. Băiatul se simte confortabil și astfel se întâmplă hărțuirea. Se întâmplă oricum, dar într-o situație în care cineva vine singur(ă), devine automat mai lipsit(ă) de apărare.”

Christie, fată, 15–19 ani, Polonia

Deoarece adolescenții refugiați nu au adesea sisteme de sprijin social în țările gazdă, atunci când caută noi relații, ei pot fi o țintă pentru autorii violenței. În România, Daniela a descris un caz de viol în care o fată l-a întâlnit pe făptuitor printr-o aplicație de dating după ce a sosit în țară din Ucraina. Ea a raportat că poliția nu a luat măsuri din cauza naționalității făptuitorului. Astfel de povești demonstrează vulnerabilitatea sporită a adolescentelor refugiate și contribuie la reticența fetelor de a raporta violența sexuală.

„Am o situație: Știu o fată de la o cunoștință care a venit la București. Din cauza faptului că nu are prieteni, nici cunoștințe, a intrat pe site-ul ‘Daivinc’.²⁶ A cunoscut un băiat acolo. Era un tip potrivit, dar când s-au cunoscut, a violat-o. S-a dus la poliție, iar aceștia au spus că nu este cetățean al acestei țări și că nu pot face nimic cu el.”

Daniela, fată, 15–19 ani, România

Prevalența atitudinilor de învinovățire a victimelor

În cele trei țări cercetate, fetele au raportat o conștientizare deosebită cu privire la atitudinile de învinovățire a victimelor, iar în unele cazuri, această conștientizare a fost asociată cu reticența de a raporta crimele către poliție:

„Pentru că dacă te duci la poliția din România, ei îți vor spune că ți-ai făcut-o cu mâna ta”

Inna, fată, 15–19 ani, România

Alina a descris „logica” din spatele învinovățirii victimelor pe care a auzit-o ca o justificare pentru comiterea violenței, inclusiv a violenței sexuale:

„L-ai provocat. Am împușcat un bărbat pentru că nu purta o vestă antiglonț. Am violat pentru că era îmbrăcată așa..”

Alina, fată, 15–19 ani, România

Despre motivul pentru care nu a raportat părinților săi că a fost agresată sexual, Marie a explicat că aceștia o vor învinovăți pentru provocarea agresiunii sau pentru că nu a ripostat:

„Pentru că mama cu siguranță ar spune: „Te-ai îmbrăcat prea sumar”. Tata ar spune: ‘De ce

nu mi-ai spus imediat? L-aș fi lovit cu pumnul în față’. Tatăl meu m-a învățat să lovesc și din cauza asta probabil că ar spune ‘De ce nu ai ripostat?’.”

Marie, fată, 10–14 ani, Polonia

Unele fete au reiterat atitudini de învinovățire a victimelor. Acest lucru ar putea sugera că fetele interiorizează versiuni ale poveștii în care nu se recunoaște rolul făptuitorului ca fiind cauza violenței sexuale:

„Fetele din orașul meu care poartă astfel de topuri sau fuste scurte nu se tem de nimic; au senzația că sunt super protejate. Și unele dintre ele se îmbracă așa intenționat și se plimbă, uitându-se în jur pentru a se asigura că nimeni nu le urmărește și căutând pe cineva care să le fure sau să le violeze.”

Antonina, 10–14 ani, Ucraina

Fetele apelează la autoapărare

Când au fost întrebat ce trebuie să se întâmple pentru a face fetele să se simtă mai în siguranță, un răspuns obișnuit a fost acela de a instrui și echipa fetele pentru a se proteja de violență. Fetele au raportat că doresc să li se ofere spray cu piper și alte echipamente de autoapărare.

„Cred că trebuie să cumperi un kit de autoapărare. Este disponibil pe Aliexpress, costă doar 50 PLN și include: un dispozitiv de asomare în formă de ruj, un cuțit retractabil, inele speciale care se transformă într-un dispozitiv care poate ucide, o cruce care se deschide într-un cuțit ascuțit, un breloc care se transformă într-o bară, un baston lung.”

Rico, fată, 10–14 ani, Polonia

În unele cazuri, cum ar fi cel al Mariei, recomandarea de a permite fetelor să se apere a fost legată de experiența ei din timpul războiului pe când se afla încă în Ucraina, când amenințarea cu violența a determinat familia ei să se înarmeze:

„Aș dori să adaug că, cel puțin, fetele ar trebui să primească spray cu piper și să învețe autoapărare. Am avut o situație în orașul meu din Ucraina, unde aceștia au mers în apartamente și au ucis oameni. Acesta este genul de masacru pe care l-am văzut... Așa că tata mi-a dat un recipient cu benzină și m-a lăsat să dorm cu un cuțit. Iar tatăl și mama mea aveau la îndemână arma tatălui meu când se culcau. Așa de periculoase erau lucrurile la noi.”

Marie, fată, 10–14 ani, Polonia

Rolul normelor de gen și al educației

Pe lângă faptul că au cerut predarea autoapărării și începerea conversațiilor despre situațiile periculoase și cum să le evite, fetele au subliniat influența socializării pe bază de gen și au recomandat ca băieții și bărbații să fie educați să respecte fetele și femeile.

„Băieților trebuie să li se spună încă de la o vârstă fragedă că femeile nu sunt obiecte sexuale.”

Christie, fată, 15–19 ani, Polonia

Kalyna din România a indicat că bărbații și băieții comit violență împotriva femeilor pentru că nu le consideră ființe umane și explică că trebuie să li se spună:

„... Băieți, există tipuri de violență pe care nu le puteți face deoarece o femeie este o ființă umană, iar aceasta nu poate fi atinsă.”

Kalyna, fată, 15–19 ani, România

Marina din Polonia a discutat, de asemenea, despre importanța educației în combaterea violenței bazate pe gen. Cu toate acestea, în acest caz, ea a vrut să fie învățată despre ce să facă atunci când este expusă la violență:

„Cred că școlile ar trebui să ne învețe despre comportamentul în situații periculoase. Eu, de exemplu, habar n-am cum să mă comport în caz de agresiune sau viol.”

Marina, fată, 15–19 ani, Polonia

Hărțuirea sexuală în mediul online

În special în Polonia, fetele au raportat numeroase cazuri de hărțuire sexuală online. Aceasta a inclus experiența „pescuitului” de către bărbați adulți care se prefac a fi adolescenți, primirea de imagini nud nesolicitate de la băieți și bărbați – atât străini, cât și persoane pe care fetele le cunoșteau în viața reală - solicitări de fotografii intime și partajarea de fotografii intime cu fetele în mediul online, fără consimțământul lor, care este, de asemenea, considerată o infracțiune: pornografie infantilă.

„Am avut parte de o situație. Un bărbat adult mi-a trimis fotografii intime. A fost foarte incomod. Mi-a scris și un băiat ceva mai în vârstă decât mine și a oferit chestii intime. Ne cunoșteam în viața reală, dar mi-a găsit profilul și a început să scrie aceste lucruri.”

Mariia, fată, 15–19 ani, Polonia

„Școlile ar trebui să ne învețe despre comportamentul în situații periculoase”

Unele dintre cazurile pe care le-au discutat fetele au demonstrat linia fină dintre hărțuirea online și cea din viața reală și riscuri:

„Pe Telegram, puteți vedea oameni care sunt în apropiere.”

Nastya, fată, 15–19 ani, Polonia

„Cred că această funcție din Telegram ar trebui eliminată pentru că de multe ori am fost descoperită din cauza ei. Am observat un băiat care stătea în fața mea în autobuz și se uita ciudat la mine. A doua zi mi-a trimis mesaje ciudate și l-am blocat.”

Sonia, fată, 15–19 ani, Polonia

Fetele au raportat că aplicația online *daivinchik* este folosită atât de copii, cât și de adulți cu vârsta cuprinsă între 12 și 30 de ani.

„Am avut și o situație legată de „daivinchik”. M-am întâlnit cu un băiat, am comunicat timp de o săptămână și apoi brusc a început să-mi ceară să-i trimit locația... A început să-mi trimită videoclipuri din cartierul meu și a spus că a sosit deja, întrebându-mă despre locația mea, iar în la final l-am blocat.”

Lada, fată, 10–14 ani, Polonia

În interviurile cu informatorii cheie, reprezentanții OSC-urilor din Ucraina au evidențiat, de asemenea, factorii de risc ai controlului parental scăzut asupra adolescenților, adesea legați de impactul războiului (așa cum s-a discutat mai sus) și cunoștințele generale limitate ale îngrijitorilor despre securitatea cibernetică – ambii factori contribuie la vulnerabilitatea adolescenților la infracțiunile cibernetice. Fără supraveghere adecvată și educație privind siguranța pe internet, adolescentele pot fi expuse unui risc crescut de expunere la exploatare și abuz sexual, scheme de fraudă monetară și alte tipuri de exploatare pe internet.

„Îngrijitorii nu au informații adecvate și control asupra securității cibernetice. Prin urmare, fetele sunt mai deschise la exploatarea și abuzul sexual, fără a fi supravegheate modul în care ar trebui să utilizeze internetul într-o manieră mai sigură”.

OSC local care lucrează cu adolescenți, femeie, Ucraina

2.3 Educație

2.3.1 Cum a afectat escaladarea războiului educația adolescenților din Ucraina?

Educația adolescenților din Ucraina, Polonia și România a fost afectată de la începutul actualului război, din februarie 2022. Mulți au experimentat **perturbări ale educației în anii anteriori, din cauza pandemiei de COVID-19 și a primei treceri la învățarea online.**

Gestionarea educației față în față în timp de război

Pentru mulți adolescenți aflați în prima linie sau în apropierea acesteia, riscurile la adresa siguranței lor fizice, pe lângă distrugerea sau reconfigurarea clădirilor școlare, au făcut ca educația online să fie singura opțiune. Școlile din partea de vest și centrală a Ucrainei s-au redeschis cu măsuri suplimentare de siguranță și securitate, cum ar fi construirea de noi adăposturi sau consolidarea celor existente. Cu toate acestea, școlile încă se străduie să ofere cursuri sigure, adesea din cauza capacității limitate a adăposturilor anti-bombardament.

Adolescentele din Ucraina au explicat modul în care riscurile pentru siguranța lor fizică cauzate de amenințarea imediată cu bombardarea le pune în umbră experiențele educaționale. Reprezentanții ONG-urilor internaționale și OSC-urilor locale din Ucraina au sugerat că cel mai mare risc pentru educația adolescenților din aceste zone este teama constantă de bombardare:

„Fetele și băieții care învață față în față trebuie să meargă la adăposturile anti-bombardament și să petreacă două până la cinci ore învățând acolo... În lunile sau anii următori, ei ar putea fi expuși riscului ca sănătatea mintală să îi facă să renunțe la școală”

reprezentant al ONU, bărbat, Ucraina

Atât adolescentele mai tinere, cât și cele mai mari și-au exprimat îngrijorarea cu privire la riscurile educației față în față. Fetele cu vârste cuprinse între 15 și 19 ani au fost mai preocupate decât omologii lor mai tineri de complexitatea educației online în timpul războiului și au considerat că aceasta dăunează calității învățării lor. Aceste fete au indicat o preferință pentru educația față în față în ceea ce ele considerau a fi orașe relativ „mai sigure” precum Kiev și Lviv. Acestea au subliniat în

special importanța interacțiunilor directe pentru învățare și socializare.

„[...] dacă se introduce educația la distanță, cel puțin în orașe precum Kiev și Lviv, unde este mai sigur, poate înrăutăți cumva calitatea educației. Pentru că atunci când ai putea fi relativ în siguranță, este mai bine să introduci educația față în față și să ai posibilitatea de a comunica direct cu profesorii și elevii sau studenții dacă este o facultate sau o universitate. Te poți simți mai în siguranță și ai parte de o educație de calitate.”

Solomia, fată, 15–19 ani, Ucraina

Indiferent de vârstă, gen și țară, adolescenții afectați de război și-au exprimat dorința de a se întoarce la școlile lor, reconecta cu colegii și a experimenta „normalitatea” din nou.

„Vreau doar să mă întorc în Ucraina. Să mă întorc la școala mea și la prietenii mei.”

Nadiya, fată, 10–14 ani, România

Provocări asociate cu educația online

Adolescenții din Ucraina au explicat cum trecerea la învățarea online odată cu escaladarea războiului a avut un impact major atât asupra procesului de învățare și asupra conexiunilor sociale.

„Desigur, educația s-a schimbat de la escaladarea războiului. Mergeam la școală, aveam niște prieteni de școală, iar apoi am trecut la învățământul la distanță. A existat mult mai puțină comunicare între noi.”

Daria, fată, 10–14 ani, Ucraina

Personalul OSC care lucrează cu adolescenții a evidențiat că lipsa interacțiunii școlare regulate, față în față, este o preocupare critică, necesității educației online privându-i pe adolescenții din Ucraina de oportunități de socializare. Adolescenții mai tineri (10 până la 14 ani) au fost considerați a fi expuși unui risc deosebit de a-și pierde abilitățile vitale de comunicare și de relaționare în comunitate.

Pentru fetele aflate pe linia frontului sau aproape de aceasta în Ucraina, educația online poate fi mai sigură decât cursurile față în față; cu toate acestea, acestea au raportat că învățarea este foarte afectată de **anxietatea constantă și frica de bombe**, despre care au spus că **le perturbă atenția și poate fi demotivant**. Fetele au discutat, de asemenea, despre **dificultățile practice cu care se confruntă în procesul de învățare, în special atunci când experimentează perioade fără electricitate acasă**.

„Este foarte greu să studiezi când suferi de anxietate în fiecare zi și alergi la subsol cu toată școala în fiecare zi”.

Alyona, fată, 10–14 ani, Ucraina

„A devenit foarte greu să ne facem chiar și temele. La noi în casă s-au stins toate luminile seara și nu a existat curent electric mult timp. Acest lucru se întâmplă din când în când. În aceste circumstanțe, nu există nicio oportunitate de comunicare cu nimeni.”

Myroslava, fată, 10–14 ani, Ucraina

Fetele au raportat că se simt ușor demotivate, deoarece învățarea online necesită un nivel ridicat de autodisciplină și abilități organizatorice. Ele au raportat, de asemenea, că platforma națională de educație online a Ucrainei are instrumente limitate de comunicare și colaborare specifice învățământului la distanță de înaltă calitate și se bazează în principal pe e-mail și chat pentru comunicarea cu profesorii și colegii. Fetele au spus că utilizarea a tablelor online și a sălilor de clasă virtuale nu a fost foarte eficientă. Din cauza acestor limitări, multe au descris comunicarea cu profesorii lor ca fiind o provocare.

„Am observat o mare lipsă de claritate în timpul învățării online; de multe ori am simțit că educația pe care am primit-o față în față a fost mult mai bună. A fi capabil să interacționez direct cu profesorii mei a făcut o diferență semnificativă și m-a ajutat să-mi înțeleg lecțiile mult mai eficient. De asemenea, nu cred că profesorii noștri sunt capabili să prezinte materialul educațional așa cum o făceau anterior.”

Tatyana, fată, 10–14 ani, Ucraina

Reprezentanții ONG-urilor și a grupurilor care lucrează cu adolescenții cu dizabilități au remarcat cât de dificile și limitate sunt opțiunile de comunicare oferite de învățarea online, în special pentru fetele și băieții cu dizabilități.

„Adolescențele cu dizabilități, în special cu dizabilități mintale, au dificultăți semnificative în a participa la cursuri online sau chiar în a folosi dispozitivele sau platformele online. Profesorii nu sunt capabili să-i implice pe acești copii prin intermediul platformelor online, în comparație cu interacțiunea față în față.”

OSC local care lucrează cu adolescenți, femeie, Ucraina

Personalul OSC care lucrează cu adolescenții din Ucraina a evidențiat o îngrijorare cu privire la efectele pe termen lung ale perturbării continue a educației pentru adolescenți, care ar putea avea un impact asupra tranziției lor către învățământul superior și carieră. Aceasta este o preocupare pentru adolescenții mai în vârstă deoarece aceștia se apropie de momente critice ale educației, care sunt susceptibile de a influența oportunitățile lor profesionale.

„Nu am date concrete, dar conform opiniei subiective a experților noștri, performanța academică și calitatea educației au scăzut probabil cu 50 la sută.”

Reprezentant OSC care lucrează cu adolescenți, Ucraina

Bariere socio-economice și intersectoriale în calea educației

Educația online se bazează în mare măsură pe accesul la dispozitive, alimentare electrică și conectivitate la internet. Acolo unde elevii nu au acces constant, este adesea necesară o abordare mai flexibilă din partea profesorilor în ceea ce privește termenele limită pentru finalizarea sarcinilor. Adolescențele au discutat despre provocările de acces cu care se confruntă din cauza faptului că au fost strămutate și din cauza pierderii mijloacelor de trai.

„Nu am putut participa la școală luni de zile când am fost strămutați. Nu aveam laptop sau internet. Am lăsat totul în urmă. Nu a mai rămas nimic.”

Hanna, fată, 15–19 ani, Ucraina

Multe familii aflate în aceste situații au priorizat nevoile imediate în detrimentul achiziționării de noi dispozitive tehnologice, cum ar fi laptopurile sau tabletele, datorită resurselor financiare limitate. Accesul la tehnologii esențiale și o conexiune stabilă la internet sunt raportate ca fiind deosebit de dificile pentru adolescenții din gospodăriile cu statut socio-economic scăzut. Un membru al personalului OSC care lucrează cu adolescenți din comunitatea de romi a evidențiat modul în care accesul limitat, combinat cu preconcepțiile conform cărora nu se prioritizează educația fetelor, creează bariere în mai multe straturi în calea învățării.

Lea, o fată de 16 ani, strămutată în interiorul țării, vorbește cu bunica ei în Ucraina. Fotografie: O femeie care a murit în timpul războiului: Mykhailo Mishchenko, © Plan International

„75 la sută dintre familiile de rromi... nu au în casele lor gadgeturi precum laptopuri sau computere. Combinată cu perspectiva tradițională despre educația fetelor, cum poate o fată de etnie rromă să aibă acces la școală în aceste circumstanțe?”

OSC local care lucrează cu adolescenți de etnie romă, femeie, Ucraina

2.3.2 Cum a fost afectată educația adolescentelor de strămutare?

Fetele refugiate din Polonia și România au descris provocarea de a trece la un nou sistem de învățământ, inclusiv adaptarea la o altă limbă, curriculum și diferite niveluri de sprijin. Cu toate acestea, fetele și băieții adolescenți au raportat avantaje generate de respectarea sistemelor lor de învățământ din țara gazdă.

Provocări și oportunități privind aderarea la un nou sistem de învățământ

Adolescentele din Polonia au raportat în mod constant dificultăți ce țin de bariera lingvistică, ceea ce are impact asupra integrării lor în sistemul de învățământ polonez și asupra rezultatelor lor academice.

„Am avut note proaste pentru că nu înțelegeam poloneză. Am studiat poloneza din greu, dar tot am primit F [nota]. Am fost fericită când am primit F. Doar profesorul meu de engleză a fost amabil cu mine.”

Yuliia, fată, 10–14 ani, Polonia

„Am note foarte proaste de când am ajuns în Polonia. Deși studiez mult, în special poloneză, toate notele mele sunt încă F.”

Alexandra, fată, 10–14 ani, Polonia

Adolescenții au mai raportat că diferențele dintre sistemul educațional polonez și ucrainean îngreunează integrarea acestora.

Ambele sisteme au trei etape: primar, gimnazial și liceal. Dar sistemul polonez are cerințe de performanță pentru a trece la etapa următoare. Adolescencele din Ucraina au raportat că deseori se luptă să obțină rezultatele academice cerute, așa că nu pot trece la următoarea etapă școlară.

Fetele refugiate din Polonia au raportat, de asemenea, că manualele și materialele nu sunt concepute pentru a facilita accesul studenților ucraineni.

Unii au raportat, de asemenea, că simt presiuni și stres din partea profesorilor datorită faptului că trebuie să îndeplinească cerințele sistemului polonez, în loc să fie sprijiniți în acest sens.

„Nu înțeleg materiile și avem profesori stricți pe care nu pot să-i abordez pentru ajutor. Nu pot să merg la ei în pauză și să îi rog să explice din nou subiectul pentru că sunt foarte emoționată.”

Dacă ridică vocea la mine, devin isterică. Am trecut prin cinci capitole la matematică și nu am înțeles niciunul dintre ele.”

Daria, fată, 10–14 ani, Polonia

„Unii profesori... pur și simplu nu mă tratează prea bine. De exemplu, profesorul a fost nepoliticos cu mine, așa că am învățat să răspund pentru a putea să îmi apăr limitele și pe mine.”

Polina, fată, 10–14 ani, Polonia

Provocări similare au fost raportate de fetele refugiate din România. Reglementările guvernamentale au impus ca de la 1 mai 2023, adolescentele și adolescenții refugiați din Ucraina să fie înscriși în sistemul național de învățământ pentru a fi eligibili pentru ajutor financiar.²⁷ Cu toate acestea, fără cunoștințe lingvistice adecvate și fără sprijin guvernamental pentru îmbunătățirea, fetele refugiate au raportat că nu pot urma cursurile. Mulți au raportat că au continuat învățământul la distanță din Ucraina, ceea ce îi poate izola și mai mult de interacțiunile sociale regulate din comunitatea gazdă. Pentru a se asigura că educația copiilor lor nu este întreruptă și sunt îndeplinite criteriile de eligibilitate pentru sprijin financiar, unii îngrijitori au raportat că și-au înscris copiii atât în platforma de învățare online a guvernului ucrainean, cât și în sistemul național de educație din România.

„Mama vrea să mă înscriu în sistemul de învățământ românesc. Dar nu vreau să merg la școală aici. Nu înțeleg nimic din cauza limbii.”

Elina, fată, 10–14 ani, România

Spre deosebire de dificultățile de adaptare la limba română, mulți adolescenți care participă la această cercetare în România au evidențiat avantajele de a putea accesa programe de înaltă calitate în limba engleză prin sistemul de învățământ românesc.

„Limba a fost o barieră, dar hotărârea mea de a învăța limba engleză m-a ajutat să depășesc această problemă. A fost o provocare la început, să interacționez într-un mediu nou, dar a devenit o oportunitate de a-mi îmbunătăți abilitățile lingvistice și de a mă adapta la o nouă cultură educațională.”

Katerina, fată, 10–14 ani, România

Îngrijitorii se tem de efectele pe termen lung asupra educației adolescenților

Îngrijitorii din Polonia și România și-au exprimat, de asemenea, îngrijorarea cu privire la impactul pe care comutarea între sistemele de învățământ îl are

asupra educației adolescenților, anticipând dificultăți în eventualitatea ca aceștia vor fi nevoiți să revină la sistemul ucrainean.

„În primul rând, fetele și băieții noștri au avut parte de învățământ la distanță. Apoi am trecut la școlile ucrainene din Polonia. Acum, au început să meargă la școlile poloneze. Cunoștințele lor lingvistice nu sunt suficient dezvoltate, dar numărul școlilor ucrainene este din ce în ce mai mic. Copiii mei au schimbat programa și școlile de trei ori în ultimul an și jumătate. Nu știm ce învață sau dacă învață. Dacă ne întoarcem într-o zi în Ucraina, nu sunt sigur dacă pot ține pasul cu sistemul”.

Îngrijitor de sex feminin, Polonia

Îngrijitorii din România și-au exprimat îngrijorarea în legătură cu faptul că adolescenții ar putea fi prinși între cele două sisteme, depunând eforturi pentru a obține calificări și certificări care ar putea să nu fie recunoscute de un sistem sau altul.

„Există hub-uri care oferă cursuri de limba română fără nicio certificare care să fie acceptată de școlile ucrainene sau de școlile românești. Pentru a obține un certificat de limbă, fetele și băieții trebuie să fie înscriși la cursuri ucrainene, dar numărul acestor centre și școli scade în fiecare zi. Deci, cum vor învăța copiii noștri limba și cum se vor integra în sistemul de învățământ?”

Îngrijitor de sex feminin, România

Îngrijitorii au fost în special preocupați de faptul că adolescentele mai în vârstă, cu vârsta cuprinsă între 15 și 19 ani, vor rămâne semnificativ în urmă din punct de vedere academic, din cauza a ceea ce ei consideră ca o educație de calitate inferioară în comunitățile gazdă. Se tem că acest lucru va avea un impact negativ asupra șanselor lor la studii superioare și perspectivei de carieră.

Cu toate acestea, unii îngrijitori din România au considerat că participarea adolescenților la noul sistem de educație este importantă, având în vedere atât incertitudinea cu privire la viitor, cât și potențialul impact pozitiv asupra bunăstării lor, inclusiv abilitățile de comunicare și socializarea cu semenii.

„Copiii noștri nu consideră că este necesar să învețe limba română. Fiica mea spune ‘ce voi face cu româna? Nu ne întoarcem în Ucraina? Vreau să merg la școală în Ucraina’. O înțeleg. Dar nu știm ce ne va aduce viitorul. Este greu să le spunem că s-ar putea să nu ne putem întoarce înapoi. Deci trebuie să învețe limba și să se integreze.”

Îngrijitor de sex feminin, România

2.4 Drepturile și sănătatea sexuală și reproductivă

2.4.1 Cum a afectat războiul sănătatea sexuală și reproductivă a adolescenților?

Adolescentele din toate categoriile de vârstă au raportat provocări privind accesul la informații și servicii pentru sănătatea lor sexuală și reproductivă. Acesta a inclus primirea de educație sexuală limitată și experimentarea unui dialog limitat cu privire la problemele DSSR la domiciliu. Multe dintre probleme au existat încă dinainte de escaladarea războiului, ceea ce a limitat accesul și mai mult.

Provocări în accesarea serviciilor DSSR

În Ucraina, personalul OSC a raportat că accesul tuturor la serviciile de stat DSSR a fost limitat din cauza distrugerii spitalelor și clinicilor, a constrângerilor asociate cu limitarea resurselor și a perturbărilor sistemului de sănătate din timpul războiului. Aceștia au remarcat un impact deosebit asupra accesului oamenilor la metode de contracepție și servicii de planificare a unei familii. Au fost raportate, de asemenea, probleme în ceea ce privește furnizarea contracepției de urgență și accesul la management clinic pentru supraviețuitorii violului în primele linii sau în zonele apropiate, din cauza închiderii farmaciilor, a instalațiilor deteriorate și a lanțurilor de aprovizionare întrerupte. În zonele în care serviciile de DSSR sunt furnizate gratuit de spitalele și clinicile de stat, multe femei și fete se confruntă încă cu obstacole semnificative în calea accesului, inclusiv timp lung de așteptare pentru programări.²⁸

Grupurile marginalizate, inclusiv fete din comunitatea romă, constată că constrângerile financiare reprezintă o barieră suplimentară în calea serviciilor DSSR. Un reprezentant al unui OSC care lucrează cu fete adolescente din comunitatea de rromi a evidențiat că acestea sunt deosebit de vulnerabile la pierderea serviciilor de DSSR care sunt deja limitate din cauza lipsei de cunoștințe cu privire la serviciile gratuite disponibile. Adolescentele din comunitatea de rromi pot avea o frecvență școlară mai redusă decât colegii lor, așa că pierd oportunități adiționale de a primi mai multe informații despre DSSR și despre locațiile unde pot accesa servicii, potrivit reprezentantului OSC.

Drepturi limitate privind sănătatea sexuală și reproductivă în Polonia și România

În Polonia, retragerile recente²⁹ ale drepturilor sexuale și reproductive, inclusiv accesul la contracepție și avort, au fost raportate de reprezentanții OSC-urilor și I/ONG-uri locale ca principalele bariere în calea accesului la aceste servicii atât pentru fetele refugiate, cât și pentru cele din comunitatea gazdă. Deși există indicii că acest aspect va beneficia în curând de o reformă, legea avortului din Polonia este în prezent una dintre cele mai restrictive din UE.³⁰

Multe fete din toate categoriile de vârstă din Polonia au spus că nu au primit informații despre serviciile gratuite de DSSR, fie de la stat, fie de la organizații non-guvernamentale. Doar câteva adolescente cu vârstă cuprinsă între 15 și 19 ani din Polonia și-au exprimat cunoștințele cu privire la serviciile de DSSR. Acestea au evidențiat însă dificultățile pe care le întâmpină în accesarea acestor servicii din cauza timpilor lungi de așteptare pentru programări și a prețurilor inaccesibile ale clinicilor private.

„Nu am idee despre serviciile legate de drepturile și sănătatea sexuală și reproductivă. Nu am primit nicio informație despre asta până acum.”

Tanya, fată, 10–14 ani, Polonia

„Numai serviciile de consultanță privind DSSR costă cel puțin 200 PLN. Cum pot să mă duc la o consultație când noi abia avem bani pentru nevoile de bază.”

Maria, fată, 15–19 ani, Polonia

În România, avortul este legal doar până la 14 săptămâni de sarcină. Din 2021, drepturile și serviciile de sănătate sexuală și reproductivă s-au confruntat, de asemenea, cu eșecuri, întrucât Guvernul României a încetat oferirea de subvenții pentru contraceptive și educație sexuală, ceea ce a dus la închiderea clinicilor.³¹

Impactul războiului asupra sănătății menstruale

Fetele au descris impactul pe care trecerea printr-o criză și strămutare l-au avut asupra sănătății lor fizice, inclusiv asupra sănătății menstruale:

„În același timp, menstruația mea s-a oprit pentru câteva luni, adăugând o doză adițională de stres. Toate aceste schimbări, împreună cu nevoia de a fugi doar cu o valiză mică de haine care nu se mai potrivesc, au făcut totul mult mai dificil”.

Nastya, fată, 15–19 ani, Ucraina

Gestionarea menstruației în timpul unei crize, al cărei stres poate afecta regularitatea și intensitatea menstruației, poate avea un impact profund asupra vieții de zi cu zi și a bunăstării fetelor.

„De obicei am o durere groaznică înainte de a începe menstruația... Nici măcar nu pot să înțeleg când va începe din cauza iregularității cu care mă confrunt, ceea ce mă face să nu pot planifica nimic în viața mea în timpul menstruației.”

Ivana, fată, 15–19 ani, Ucraina

Locațiile și resursele financiare ale fetelor au fost factorii majori care au afectat accesul acestora la produsele și serviciile de sănătate menstruală în Ucraina de la escaladarea războiului. Preocupările cu privire la siguranța fizică au fost, de asemenea, citate ca bariere în calea accesului, în special pentru fetele din zonele din prima linie. Personalul ONG-urilor care lucrează cu adolescenții din Ucraina a raportat că fetele care sunt strămutate în interior și cele din zonele rurale s-au confruntat, de asemenea, cu probleme de acces la serviciile DSSR.

„După escaladarea războiului, fetele care locuiau în zonele bombardate sau în prima linie nici măcar nu aveau apă curentă sau apă caldă. Farmaciile au fost închise. Nu au avut deloc acces la produse de igienă menstruală. Multe dintre ele au folosit unele aplicații pentru a vedea cum își pot face propriile produse de igienă menstruală folosind lenjerie de pat sau perdele vechi.”

OSC local care lucrează cu adolescenți, femeie, Ucraina

Pentru fetele care beneficiază de îngrijire instituțională, nu există nicio alegere în ceea ce privește produsele menstruale pe care le pot avea deoarece se pare că personalul nu le consultă. Personalul OSC care lucrează cu adolescenții vulnerabili din Ucraina a remarcat o deficiență în cunoștințele și gradul de conștientizare a personalului instituțiilor și a conducerii cu privire la DSSR în general, cu opiniile tradiționale și tabuurile predominând adesea.

„Fetele aflate în îngrijirea instituțională au acces la orice produse de igienă menstruală pe care instituția le oferă. Aceste fete nu au bani de buzunar pentru a alege orice produs preferat. Unii directori ai acestor instituții au opinii greșite cu privire la utilizarea tampoanelor. Cei mai mulți dintre ei lucrează în aceeași instituție

de 30 până la 40 de ani, așa că mențin aceste vechi stereotipuri. Prin urmare, ei oferă fetelor absorbante igienice de uz general, de exemplu.”

OSC local care lucrează cu adolescenți, femeie, Ucraina

În mod similar, personalul OSC din Ucraina a raportat că stereotipurile și dezinformarea cu privire la utilizarea produselor menstruale sunt, de asemenea, răspândite în rândul îngrijitorilor. Adolescențele mai în vârstă din Ucraina au evidențiat, de asemenea, lipsa de conștientizare în rândul îngrijitorilor lor cu privire la produse cum ar fi cupele menstruale și lenjeria pentru menstruație, precum și persistența dezinformării, cum ar fi credința în rândul îngrijitorilor lor că folosirea tampoanelor le poate afecta virginitatea.

„Tocmai mi-am amintit că am avut o întrebare similară în sondajul nostru privind educația sexuală, iar unele dintre fete au declarat că ar prefera în mod special absorbantele pentru că le-au auzit pe mamele lor spunând că folosirea unui tampon când ești încă virgină nu este benefică, că va avea niște consecințe negative asupra sănătății tale și că înainte de a avea orice fel de contact sexual nu ai voie să folosești tampoane.”

OSC local care lucrează cu adolescenți, Ucraina

Fetele din Polonia și România au raportat, de asemenea, că au întâmpinat dificultăți în accesarea produselor menstruale din cauza lipsei de varietate a produselor, în special a celor pe care le-au folosit în Ucraina, precum și a barierei lingvistice și a constrângerilor financiare.

„Este mai dificil pentru fetele care abia încep să aibă menstruație să ceară ajutor. De exemplu, dacă se întâmplă la școală, le poate fi dificil din cauza barierei lingvistice. În Polonia, accesul la produsele de igienă nu este la fel de deschis ca în Ucraina. Există hârtie în toaleta școlii, dar, din păcate, nu tampoane și absorbante.”

Christie, fată, 15–19 ani, Polonia

2.4.2 Cum a afectat războiul accesul adolescenților la informații detaliate despre DSSR?

Potrivit adolescenților cu vârsta cuprinsă între 10 și 19 ani și reprezentanților ONG-urilor internaționale și ai OSC-urilor locale, există **probleme privind asistența medicală necesară sănătății sexuale și reproductive și determinarea drepturilor sexuale și reproductive în cele trei țări: Polonia, România și Ucraina.**

Tabuurile persistente limitează accesul la informațiile DSSR

Dialogurile despre DSSR în timpul discuțiilor de grup și interviurilor au fost adesea întâmpinate cu ezitare de către adolescenți și îngrijitorii din toate cele trei țări de cercetare. Fetele au explicat modul în care tabuurile în jurul acestui subiect pot limita accesul adolescenților la informații complete despre DSSR și pot permite să persiste miturile dăunătoare. Mulți au raportat, de asemenea, că subiectul sexului este adesea evitat acasă. Ei au spus că le este greu să discute despre sănătatea sexuală cu îngrijitorii lor.

Rolul îngrijitorilor și al mediului familial în a permite accesul la informații corecte privind DSSR și servicii de calitate poate fi crucial. Cu toate acestea, personalul OSC care lucrează cu familiile strămutate a subliniat, de asemenea, că îngrijitorii pot evita să caute ajutor profesional pentru fete, în special, din cauza atitudinilor negative asociate cu serviciile de sănătate sexuală și reproductivă. Astfel de atitudini sunt determinate de normele sociale și dezinformarea care pot stigmatiza utilizarea acestor servicii de către adolescenți.

„Asistenții sociali ai partenerilor noștri au vrut să-i ducă pe membrii familiei la un control medical de rutină, inclusiv pe o adolescentă în vârstă de 14 ani, la un ginecolog. Cu toate acestea, mama ei a refuzat cu fermitate să-și ofere consimțământul... Credem că mamei i-a fost teamă ca alți oameni vor crede că fiica ei a fost violată dacă merge la un ginecolog”.

OSC local care lucrează cu adolescenți, femeie, Ucraina

Adolescenții primesc educație sexuală limitată

„În școala mea, încă nu ne-au oferit educație sexuală”.

Tamara, fată, 10–14 ani, Ucraina

Multe fete cu vârste cuprinse între 10 și 14 ani din Ucraina au raportat că nu au primit educație sexuală cuprinzătoare (ESC) la școală, ceea ce indică un decalaj în sistemul național de educație. Personalul ONG-urilor și OSC-urilor care lucrează cu adolescenții din Ucraina a subliniat că acest decalaj în ESC a existat înainte de escaladarea războiului și de atunci s-a agravat. Acest lucru se datorează în mare parte dificultăților de a oferi educație sexuală de calitate în mediul online. Pe lângă barierele cu care se confruntă adolescenții care urmează educația online, există și o reticență de a aborda acest subiect sensibil și, prin urmare, poate fi deprioritizat în curriculum.

„Educația sexuală a fost întotdeauna limitată. Dar înainte era mai mult despre conținut. Acum, fetele și băieții care au dificultăți în accesarea educației online întâmpină aceleași dificultăți și în accesarea educației sexuale. Așa că devine și mai rău.”

OSC local care lucrează cu adolescenți, femeie, Ucraina

Unele adolescente din Ucraina au raportat că au aflat despre DSSR în timpul unui curs numit „Sănătate, siguranță și bunăstare”. Cu toate acestea, fete precum Katalina au simțit că acest curs nu oferă suficiente informații:

„Am avut o lecție școlară despre sănătate, siguranță și bunăstare, care includea câteva informații despre menstruație, dar a fost foarte limitată”.

Katalina, fată, 10–14 ani, Ucraina

Potrivit adolescenților cu vârsta cuprinsă între 10 și 19 ani din Ucraina și celor din Polonia și România care urmează sistemul național de educație online din Ucraina, educația sexuală, deși este prezentă în

programele școlare, este introdusă târziu, spre clasa a VIII-a, când elevii au 13-14 ani, la orele de biologie.

„Am avut DSSR ca unul dintre subiectele de la ora de biologie. Cu toate acestea, profesorul nostru a decis pur și simplu să omită acest subiect. Majoritatea profesorilor chiar evită să ofere informații în timpul orelor de biologie.”

Yuliya, fată, 15–19 ani, Ucraina

Fetele cu vârsta cuprinsă între 15 și 19 ani au adăugat că informațiile privind DSSR sunt adesea fie omise, fie foarte limitate, fie sunt prezentate într-o manieră părtinitoare și tradițională. Fetele au raportat unele cazuri în care manualele includ conținut dăunător, care folosește un limbaj acuzator pentru supraviețuitorii violului.

„Exista o întregă secțiune în manuale în care este dată vina pe supraviețuitori, justificând și făptașul. Nimic despre educația fetelor și băieților pentru răspunsurile la violență sau evitarea folosirii violenței.”

Klaudia, fată, 15–19 ani, Ucraina

Reprezentanții OSC-urilor locale își exprimă îngrijorarea că sănătatea și bunăstarea adolescenților ar putea fi afectate negativ de educația sexuală actuală, care promovează doar stereotipuri și norme dăunătoare despre sex și sexualitate.

„Există încă anumite stereotipuri în societatea ucraineană cu privire la educația sexuală. Aceste stereotipuri împiedică accesul fetelor adolescente, mai ales atunci când îngrijitorii nu sunt deschiși să discute aceste probleme din cauza tabuurilor adânc înrădăcinate. Mai mult, profesorii și chiar uneori psihologii nu vor să discute aceste probleme și să ofere informații adolescentelor.”

OSC local care lucrează cu adolescenți, femeie, Ucraina

În Polonia, fetele refugiate au raportat, de asemenea, limitări în ceea ce privește furnizarea de ESC, adolescenții mai în vârstă declarând că nu au primit niciun curs de DSSR de când au trecut la sistemul de învățământ polonez.

Sursele de informare privind DSSR ale adolescentelor

Sursele primare de informații privind DSSR raportate de fetele cu vârste cuprinse între 10 și 14 ani au fost mamele lor sau femeile care îi îngrijesc, respectiv colegile lor. Unele adolescente au raportat că au experimentat tăcere pe această temă acasă și nu se simt confortabil să inițieze aceste conversații. Altele au explicat cum femeile îngrijitoare au mai puțin timp

pentru a discuta aceste probleme, deoarece își asumă mai multe responsabilități din cauza crizei. În schimb, fetele apelează la colegile lor pentru informații. Fetele adolescente mai în vârstă au raportat că accesează în principal informații online prin intermediul rețelelor sociale și platformelor online. S-a discutat puțin dacă aceste surse de informații s-au schimbat de la escaladarea războiului.

„Mi-am acumulat cunoștințele despre DSSR prin intermediul rețelelor de socializare și cărților. Pe rețelele de socializare, există de fapt sexologi foarte cool, care oferă informații.”

Svitlana, fată, 15–19 ani, Ucraina

„Mă uit mai ales la resurse online, cum ar fi site-uri web sau rețele de socializare, și uneori cărți, pentru a afla mai multe despre schimbările pe care le experimentez în corpul meu”.

Maria, fată, 15–19 ani, Polonia

Răspunsurile băieților cu vârste cuprinse între 10 și 14 ani din Ucraina au indicat, de asemenea, o lipsă de acces la informații suficiente despre DSSR. Unii au raportat că au primit informații în mod anecdotic, mai degrabă decât prin orice canale formale, reflectând o lipsă de educație sexuală structurată și cuprinzătoare, respectiv de comunicare.

„De aici și de acolo. Aflu informații despre DSSR din diverse locuri, dacă alți oameni vorbesc despre asta. Nimic altceva.”

Octavian, băiat, 10–14 ani, Ucraina

Între timp, unii adolescenți mai mari au exprimat dificultăți în identificarea dezinformării în ceea ce privește sursele online:

„Găsirea de informații despre DSSR nu este deloc dificilă. Dar înțelegerea și diferențierea informațiilor corecte de cele greșite este adesea dificilă.”

Vlad, băiat, 15–19 ani, Ucraina

În mod similar, băieții adolescenți din România au raportat că se uită după informații pe internet. Ei au menționat, de asemenea, că au vorbit cu îngrijitorii, dar au explicat că acest lucru depinde de proximitatea relației lor și dacă simt că sunt capabili să comunice deschis, fără rușine:

„Trebuie să avem aceste lecții pentru că, probabil, acest subiect nu este discutat în majoritatea familiilor și este pur și simplu incomod pentru un copil să abordeze și să întrebe. Așadar, cred că dacă luăm în considerare sistemul, cel puțin în clasa a X-a sau în clasa a IX-a ar trebui să fie lecții de genul, astfel încât fetele și băieții să înțeleagă.”

Ivan, băiat, 15–19 ani, România

Mai mult, băieții cu vârste cuprinse între 15 și 19 ani din România au raportat că se simt mai confortabil să vorbească cu tații lor sau cu alte figuri masculine din familie sau din cercul apropiat decât cu femeile. Cu toate acestea, mulți băieți au raportat că și-au pierdut resursele de informații primare în cazurile în care îngrijitorii de sex masculin și membrii familiei au fost recrutați ca urmare a legii marțiale, lăsându-i și pe băieți mai vulnerabili la dezinformare.

„Nu pot să merg la mama în orice moment și să-i spun: „Spune-mi despre asta, asta și cealaltă”. Dar din nou, pare destul de ciudat din exterior pentru băieți. Să-i întrebi pe părinți, în special pe mame. Cu tata e altceva pentru că este un bărbat care vorbește cu un bărbat.”

Oleg, băiat, 15–19 ani, România

2.5 Adolescența și normele de gen

2.5.1 Cum sunt afectate experiențele din adolescență ale fetelor și băieților ca urmare a crizei?

Participanții la discuțiile de grup din cele trei țări au discutat despre modul în care experiențele lor din perioada adolescenței au fost afectate de escaladarea războiului. Ei și alte părți interesate au evidențiat modurile în care normele de gen contribuie la modelarea experiențelor – și modul în care aceste norme s-au schimbat ca urmare a crizei.

Sporirea de responsabilități specifice adulților

Multe fete adolescente din toate categoriile de vârstă din Ucraina, Polonia și România au raportat o creștere a responsabilităților lor pentru treburile casnice, ca urmare a structurilor și dinamicii gospodăriei schimbate de la escaladarea războiului. Ca urmare a legii marțiale și a recrutării în armată, tații și alți membri ai familiei sunt absenți din multe gospodării. Povara responsabilităților suplimentare casnice pare să fi căzut mai mult pe fete decât pe băieți, care au raportat că îndeplinesc adesea sarcini atribuite în mod tradițional sexului lor, cum ar fi gătitul, curățarea și îngrijirea fraților mai mici, pentru a sprijini femeile care le îngrijesc.

„Eu fac și curățenia și gătitul. Mama lucrează toată ziua și sora mea este prea mică pentru a face asta. Așa că o ajut pe mama.”

Natalie, fată, 15–19 ani, Ucraina

Fetele din gospodăriile cu un singur îngrijitor, în special cele conduse de mame singure care lucrează, au raportat că suportă povara îngrijirii fraților mai mici și contribuie la treburile casnice. Pentru fetele adolescente din Polonia și România, la fel ca și semenii din Ucraina, mai multe responsabilități specifice adulților, inclusiv rolurile de îngrijire, au devenit o parte cheie a realităților lor zilnice. Îngrijitorii au raportat, de asemenea, că unele fete refugiate practică muncă part-time pentru a contribui la veniturile familiei lor.

„Sunt obișnuită să o ajut pe mama la treburile casnice. Din moment ce tatăl meu nu este cu noi, am rămas doar eu și mama mea. Eu fac curat și gătesc când ea lucrează.”

Olya, fată, 10–14 ani, Polonia

Adolescenții băieți cu vârsta cuprinsă între 10 și 14 ani au descris, de asemenea, modul în care escaladarea războiului a influențat utilizarea timpului și rolul lor în gospodărie. Ei au descris că au experimentat o tranziție bruscă de la copilărie la asumarea unor roluri de adulți care sunt puternic bazate pe gen – unii discutând sentimentul datoriei de a avea grijă de familiile lor în absența taților sau a fraților mai mari.

„Este ca și cum războiul ne-a luat copilăria și a înlocuit-o cu această lume înfricoșătoare a adulților”.

Dmytro, băiat, 10–14 ani, Ucraina

Schimbarea percepțiilor asupra rolurilor tradiționale de gen

Cu toate că escaladarea războiului a determinat adolescenții să se confrunte cu o consolidare a rolurilor tradiționale de gen, precum și cu o așteptare și o nevoie de a-și asuma mai multe responsabilități specifice adulților în timpul unei perioade de criză, există, de asemenea, indicii că perturbarea vieții „normale” a contribuit la unele schimbări în ceea ce privește rolurile și atitudinile de gen. După cum a descris Emiliya, absența bărbaților în viața de zi cu zi a impus femeilor să asume roluri suplimentare atribuite în mod tradițional bărbaților de normele de gen.

În acest fel, Emiliya a indicat modul în care acest lucru a demonstrat societății mai largi și femeilor înseși că normele și rolurile de gen sunt construite social și nu o reflectare adevărată a capacităților femeilor, ci mai degrabă sunt o restricție a potențialului lor.

„... acum mulți bărbați au ajuns în prima linie, așa că viața civilă se bazează acum în mare parte pe femei... Și cred că acest lucru le ajută pe femei să realizeze propria independență și capacitatea lor de a acționa.”

Emiliya, fată, 15-19 ani, Ucraina

Angelina a descris, de asemenea, modul în care escaladarea războiului a forțat femeile să-și asume responsabilități care nu se aliniază cu rolurile tradiționale de gen. Cu toate acestea, ea a adăugat că această povară suplimentară a adus și provocări pentru multe femei.

„O mulțime de femei din Ucraina erau gospodine... când totul se schimbă brusc și ești aruncat pe drum: ai 40 de ani și pentru

prima dată mergi la muncă, îți este foarte greu. Este o provocare. Este o parte a poveștii. Și în societatea noastră, bărbatul este protectorul. Bărbatul te protejează și aici... trebuie să fii protectorul și mama și toate celelalte lucruri. Cred că este foarte greu.”

Angelina, fată, 15-19 ani, Ucraina

În cele trei țări de cercetare, fetele adolescente au arătat o conștientizare semnificativă a așteptărilor de gen ale societății și a modului în care acestea influențează opțiunile și experiențele disponibile atât pentru fete, cât și pentru băieți. Participanții au discutat despre modul în care prevalența stereotipurilor tradiționale ale feminității și masculinității afectează persoanele transsexuale și non-binare, care se pot simți presate să adere la rolurile și responsabilitățile tradiționale care nu se aliniază cu identitatea lor de gen.

„Ei bine, la noi... de fapt, încă mai există sexism în societate și destul de mult, de fapt. Suntem încă obișnuiți cu faptul că băieților nu le dictează nimeni nimic, așa că ei trăiesc așa cum își doresc... nu este întotdeauna posibil ca o femeie să decidă singură ce vrea, pentru că în realitate, să zicem, este multă presiune. asupra femeilor. În special femeile tinere sau fetele, ele sunt forțate să se încadreze în acest tipar. Este foarte puternic.”

Daryna, fată, 15–19 ani, Ucraina

Adolescenți din Ucraina care locuiesc în Varșovia, Polonia, la un atelier de animație Un masterclass de animație. Foto: A: TKaczor © Plan Internațional

Studiul de caz 3: Inna, Ucraina

Inna este o fată de 15 ani care locuiește lângă Kiev, Ucraina. Face parte din comunitatea rromă și are o pasiune pentru muzică, pe care a urmat-o la școala de muzică din localitate înainte de escaladarea războiului. Inna și-a descris viața ca fiind plină de bucurie înainte de februarie 2022. Îi plăcea să meargă la școală, să petreacă timp cu prietenii apropiați și să-și exploreze hobby-urile și dragostea pentru muzică.

Cu toate acestea, odată cu escaladarea războiului, viața Innei s-a schimbat drastic. **„Fiecare zi este imprevizibilă acum. Sunetul sirenelor este ca o coloană sonoră înfricoșătoare pentru viețile noastre”**, a spus ea, reflectând asupra fricii constante de bombe care face acum parte din rutina ei zilnică. Acasă, situația este la fel de dificilă. Inna a descris starea constantă de vigilență pe care o trăiește familia ei. **„Chiar și în propria noastră casă, nu ne mai simțim în siguranță. Noaptea este cea mai grea, cu sunetul nesfârșit al sirenelor.”**

Războiul a afectat și viața socială. **„Obişnuiam să râd și să mă joc cu prietenii mei după școală. Acum, mulți au plecat și mi-e dor de ei în fiecare zi”**, a împărtășit ea. Deși Inna și prietenii ei încearcă să-și mențină prietenia prin intermediul platformelor de socializare, aceasta nu înlocuiește timpul calitativ petrecut împreună.

În ciuda acestor provocări, Inna a spus că evadează temporar prin intermediul muzicii. **„Când cânt la pian și din voce, uit pentru o clipă de război. Este mica mea lume a păcii.”** Cu toate acestea, natura solicitantă a programului ei educațional și responsabilitățile de acasă îi lasă puțin timp pentru muzică. **„Aș vrea să am mai mult timp pentru pianul meu. Dar acum, îndatoririle școlare și treburile de acasă îmi consumă tot timpul.”**

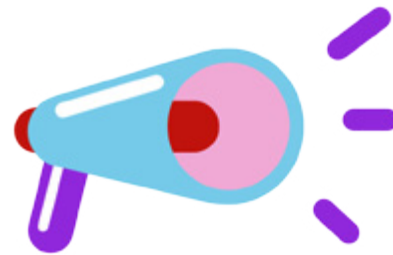
Inna a mai discutat despre modul în care această nouă realitate i-a afectat în mod semnificativ educația și sentimentul de siguranță. **„Mi-e dor de echilibrul dintre cursurile online și cele față în față. Acum, mersul la școală se simte ca o călătorie riscantă în fiecare zi”**, a spus ea despre trecerea de la un model de învățare hibrid la cursuri exclusiv față în față. Privind spre viitor, aspirațiile Innei s-au schimbat: acum vrea să joace un rol cheie în viitorul Ucrainei. **„Mi-am dorit să fiu cântăreață, dar acum visez să fiu avocat, să fac o schimbare în țara mea”**. Este o ambiție pe care ea spune că familia ei o susține.

Războiul din Ucraina a modelat viața Innei în moduri profunde. **„Obişnuiam să fiu o adolescentă fără griji. Acum, tânjesc după ziua în care viața va fi din nou normală.”**

” Mi-am dorit să fiu cântăreață, dar acum visez să fiu avocat, să fac o schimbare în țara mea ”

2.6 Participarea adolescenților

2.6.1 Cum participă adolescenții la luarea deciziilor?

Adolescenții au fost întrebați cum participă la luarea deciziilor, cum participă la se implică în comunitățile lor și cum acest lucru s-a schimbat de la escaladarea războiului. Răspunsurile lor au subliniat faptul că importanța **facilitării includerii vocilor adolescenților la toate nivelurile de luare a deciziilor care le afectează viața.**

La nivelul gospodăriei

Fetele și băieții adolescenți au raportat că se simt detașați de luarea deciziilor în cadrul familiei. În timp ce unii îngrijitori au indicat că îi consultă pe adolescenți, nu a fost cazul în ceea ce privește problemele grave, cum ar fi decizia de mutare din cauza crizei. Adolescenții nu sunt, în general, incluși în procesul de luare a deciziilor în acele cazuri.

„În unele decizii, ei mă ascultă. De exemplu, le spun să ia borș la cină și o fac. Dar în ceea ce privește alte aspecte, mama și tatăl meu iau decizii”.

Evgen, băiat, 10–14 ani, Ucraina

În timp ce unii adolescenți consideră că anumite probleme sunt dincolo de preocuparea sau responsabilitatea lor, fetele, în special, au discutat probleme legate de comunicarea cu îngrijitorii și au exprimat că deseori nu se simt înțelese sau auzite. Fetele din Ucraina au raportat că sunt consultate în principal de îngrijitorii cu privire la programul lor, ceea ce ar putea fi legat de dependența îngrijitorilor de disponibilitatea acestora pentru a avea grijă de copiii mai mici în timp ce îngrijitorii lucrează.

În mod similar, în Polonia, în timp ce fetele cu vârstă cuprinsă între 15 și 19 ani au declarat că au un cuvânt de spus în anumite decizii familiale, acestea au fost în principal cele legate de viața de zi cu zi. Ele au raportat că li se cere adesea opinia în ceea ce privește mesele și activitățile de agrement. Cu toate acestea, implicarea lor este mult mai puțin frecventă în ceea ce privește deciziile majore, precum decizia de a părăsi Ucraina.

„În general, mi se cere părerea la chestiuni precum mesele pe care le mâncăm sau dacă doresc am o pisică în casă. Cu toate acestea, în unele situații nu sunt consultată, cum ar fi decizia de relocare în Polonia”.

Aleksandra, fată, 10–14 ani, Polonia

Din cauza presiunii, stresului și anxietății războiului, personalul ONG-urilor care lucrează cu familiile a raportat că îngrijitorii trebuie adesea să ia decizii rapide pentru bunăstarea familiei lor. Acest lucru poate însemna că deciziile cheie sunt luate fără consultarea adolescenților, deoarece acțiunea este prioritară față de participare.

„Mulți îngrijitori sunt forțați să ia decizii critice imediate, care nu au lăsat loc pentru consultări cu copiii lor. De exemplu, în timpul evacuărilor, timpul este foarte limitat. Trebuie să fii rapid și să-ți salvezi familia. Nu există consultări pe aceste subiecte, ceea ce cred că este de înțeles.”

Reprezentant OSC local care lucrează cu adolescenți, femeie, Ucraina

Factorii care influențează participarea la luarea deciziilor

Normele sociale preexistente, prejudecățile și discriminarea joacă, de asemenea, un rol în ceea ce privește participarea adolescenților la luarea deciziilor. În special pentru grupurile marginalizate, practicile predominante care normalizează excluderea adolescenților de la luarea deciziilor pot fi exacerbate în perioadele de criză. De exemplu, un membru al personalului OSC care lucrează cu comunitatea de romi din Ucraina a explicat modul în care atitudinile și tradițiile patriarhale influențează luarea deciziilor:

„În cultura noastră, fiind o comunitate patriarhală, deciziile în familie sunt luate exclusiv de bărbați sau femei în vârstă. Acest lucru nu este unic; multe culturi și minorități au structuri similare.”

OSC local care lucrează cu adolescenți de etnie romă, femeie, Ucraina

Pentru adolescenții care trăiesc în instituții, excluderea de la luarea deciziilor cu privire la propria lor viață a fost norma înainte de escaladarea războiului. Mediile care ignoră vocile adolescenților reprezintă o barieră majoră în calea participării lor active.

„Aceste fete și băieți aspiră să devină medici sau constructori, dar li se spune că vor urma o școală profesională de coafură. Datorită instituționalizării, ei sunt privați de oportunitatea de a influența deciziile privind viitorul lor.”

OSC local care lucrează cu adolescenți, femeie, Ucraina

Adolescenții marginalizați care se confruntă adesea cu stereotipuri și prejudecăți, cum ar fi membrii comunității LGBTQ+, pot fi excluși de la luarea deciziilor în unele cazuri din cauza invizibilității lor în societate și a fricii de repercusiuni ca urmare a vorbitului în public. OSC-urile care lucrează cu adolescenții LGBTQ+ au subliniat importanța facilitării canalelor și spațiilor pentru ca adolescenții să participe la luarea deciziilor fără teamă.

„Adolescenții LGBTQ+ sunt foarte invizibili în comunitate. Celor mai mulți dintre aceștia cu vârste cuprinse între 15 și 19 ani le este frică să împărtășească cine sunt cu adevărat din cauza stigmatizării și discriminării. Cu toate acestea, ei sunt destul de activi aici, în huburile noastre pentru adolescenții LGBTQ+. Ei participă activ la luarea deciziilor, nu numai prin mecanisme, ci vin independent cu o mulțime de sugestii în fiecare zi.”

OSC local care lucrează cu adolescenți LGBTQ+, femeie, Ucraina

În România, băieții adolescenți mai mari au descris un factor cheie despre care consideră că le-a întărit capacitatea de a contribui la luarea deciziilor: legile locale ale muncii care le permit să lucreze de la vârsta de 16 ani.³² Pe lângă o mai mare independență, ei au legat câștigul de bani cu autoritatea și, prin urmare, accesul la luarea deciziilor.

2.6.2 Cum participă adolescenții la voluntariat și activism de la escaladarea războiului?

Această cercetare a arătat că nivelul de voluntariat variază în rândul adolescenților din Ucraina. În Ucraina, adolescentele mai tinere au raportat o creștere a participării lor la voluntariat de la escaladarea războiului, în timp ce în Polonia și România, fetele se confruntă cu limitări ale participării lor, cum ar fi barierele lingvistice, presiunea între semeni și lipsa de motivație.

Implicarea fetelor în voluntariat și activism în Ucraina

Fetele din Ucraina au raportat că au participat la activități de voluntariat de la escaladarea războiului, inclusiv strângerea de fonduri pentru forțele armate prin vânzarea de brățări lucrate manual și prăjituri și voluntariat în comunități pentru a sprijini persoanele în vârstă și animalele. Unele au raportat că au întâmpinat bariere în calea participării, cum ar fi restricții privind vârsta:

„Din cauza vârstei mele, nu am avut prea multe șanse să fac asta, pentru că adesea, pentru a fi voluntar, ei îți cer să fii adult.”

Natasha, fată, 15–19 ani, Ucraina

Altele au explicat cum teama de agresiune din partea colegilor lor le face să fie reticente în a participa:

„Cred că în zilele noastre, din cauza aceleiași hărțuri, fetele și băieții sunt foarte nesiguri și se gândesc constant că vor fi luați peste picior pentru că au făcut ce au dorit să facă. Și din cauza acestei nesiguranțe, mulți dintre ei păstrează tăcerea și nu iau parte la nimic.”

Anichka, fată, 15–19 ani, Ucraina

Personalul OSC care lucrează cu adolescenții a observat o diferență de gen în ceea ce privește nivelul de participare al adolescenților, fetele fiind în general mai active la voluntariat în comparație cu băieții.

„De obicei vedem multă participare din partea fetelor și foarte puțină participare din partea băieților [...]. Băieții de obicei ignoră unele dintre aceste lucruri.”

OSC local care lucrează cu adolescenți, femeie, Ucraina

Adolescenții LGBTIQ+ mai în vârstă au raportat că sunt activi și implicați în voluntariat și acțiuni în cadrul comunităților LGBTIQ+ din Ucraina, unde găsesc un sentiment de siguranță și acceptare.

„Văd că sunt destul de activi în comunitate [...] acesta este un loc sigur. De aceea cred că este atât de important pentru ei să aibă acest sentiment de apartenență. Nici măcar nu este locul. Da, sunt doar oameni care sunt acolo.”

OSC local care lucrează cu adolescenți, femeie, Ucraina

Implicarea fetelor în voluntariat și activism în Polonia și România

Adolescentele mai tinere din Polonia au demonstrat niveluri relativ mai scăzute de implicare în munca de voluntariat, în ciuda interesului lor de a se implica. Ele au indicat că acest lucru a fost adesea influențat de lipsa de sprijin din partea îngrijitorilor pentru a participa la activități extracurriculare și de barierele lingvistice. Cele care participă la voluntariat se concentrează adesea pe asistarea comunităților ucrainene prin generarea de fonduri ca urmare a vânzării de bunuri lucrate manual.

„Vreau să mă ofer voluntar. O întreb pe mama de mult timp. Am cunoscut o fată la școală, este tătară. Am convenit cu ea că vom desena și vom vinde desene. [...] Mama spune că nimeni nu va cumpăra nimic de la noi. M-am retras în mine și nu mai desenez. Acum cred că desenez rău.”

Asya, fată, 10–14 ani, Polonia

În schimb, fetele cu vârsta cuprinsă între 15 și 19 ani din Polonia și România au demonstrat, în general, mai puțin entuziasm față de participarea la voluntariat și activism prin comparație cu omologii mai tineri. Unele fete au explicat că au alte priorități, în timp ce altele precum Nataliia și-au exprimat un sentiment de epuizare și o pierdere a energiei atunci când eforturile nu duc la schimbare.

„În majoritatea cazurilor, când devii voluntar, ceea ce te motivează să lucrezi este să obții un fel de rezultat. De multe ori oamenii cred că este de la sine înțeles. Când nu obții niciun fel de rezultat, motivația dispăre.”

Nataliia, fată, 15–19 ani, România

2.7 Viziunea pentru viitor

2.7.1 Care sunt viziunile adolescenților pentru viitorul lor și pentru viitorul Ucrainei?

În timpul acestei cercetări, fetele și băieții adolescenți au fost întrebați despre viziunile postbelice. Răspunsurile lor au demonstrat o hotărâre nu numai de a reconstrui, ci și de a crea o Ucraina mai incluzivă, în care egalitatea să fie esențială. În calitate de experți privind provocările cu care se confruntă adolescenții în acest război, perspectivele lor cu privire la ceea ce este necesar pentru realizarea unui viitor mai bun pentru Ucraina ar trebui să fie esențiale pentru eforturile de recuperare.

„Ca tineri, suntem viitorul Ucrainei. Avem cunoștințe în multe domenii, ceea ce va face ca țara noastră să fie mult mai avansată. Mă dezvolt și ajut la dezvoltarea celor din jurul meu arătând o atitudine pozitivă în fiecare zi pentru a mă asigura că îmi reprezintă țara bine în Ucraina și în toată Europa.”

Katerina, fată, 15–19 ani, Ucraina

Prioritatea inițială exprimată de fetele din toate cele trei țări a fost reconstrucția urgentă a ceea ce s-a pierdut în Ucraina; atât fetele adolescente, cât și băieții adolescenți se văd ca participanți integrali la recuperarea Ucrainei:

„Va trebui să reconstruim totul la început... Apoi, poate, cumva, rezolvăm problemele cu educația.”

Tatiana, fată, 10–14 ani, Ucraina

„Mulți oameni și-au pierdut casele și afacerile. Va dura mult timp pentru a reconstrui și a compensa. Vreau să spun că dezvoltarea Ucrainei ar trebui să fie prioritatea noastră.”

Svitlana, fată, 10–14 ani, Ucraina

„Ne vom reconstrui țara și o vom face și mai bună”.

Vadym, băiat, 10–14 ani, Ucraina

Proeminentă în viziunile fetelor pentru viitorul Ucrainei a fost determinarea nu doar de a reconstrui, ci și de a îmbunătăți societatea – inclusiv obținerea de drepturi și șanse egale, combaterea corupției și schimbarea mentalității și a normelor dăunătoare, în special pentru grupurile marginalizate:

„Îmi doresc un viitor în care să existe mai multă acceptare socială și mai puține prejudecăți unul împotriva celuilalt.”

Oleksa, fată, 15–19 ani, România

„Oamenii cu dizabilități sunt întotdeauna invizibili în Ucraina... În viitor, cred că Ucraina va fi mult mai incluzivă și înțelegătoare în toate aceste chestiuni... Poate că este un proces încă lent, dar știu că vom avea standarde înalte în materie de incluziune în viitor .”

Olga, fată, 15–19 ani, Ucraina

Fetele au subliniat necesitatea furnizării SMSPS ca fiind esențială pentru recuperarea Ucrainei după război:

„Am ales bunăstarea emoțională. Cred că fiecare dintre noi are nevoie de un psiholog și de o comunicare sporită după război, astfel încât toată lumea să poată vorbi cu cineva despre experiențele pe care le-a avut.”

Solomiya, fată, 10–14 ani, Ucraina

Pentru fetele refugiate din Polonia și România, viziunile lor asupra viitorului pun sub semnul întrebării locul unde vor trăi. Multe și-au exprimat dorința puternică de a se întoarce în Ucraina, descriind felul în care le este dor de familiile, prietenii și viețile lor înainte de escaladarea războiului.

„Mă voi întoarce la Kiev. Când războiul se va termina, mă voi întoarce acolo și voi lucra acolo.”

Oksana, fată, 10–14 ani, România

Unii au explicat în schimb că vor căuta să rămână în țara gazdă pentru a-și construi un viitor, chiar dacă s-au confruntat cu provocări legate de integrare. Această aspirație are legătură adesea cu asocierea Poloniei și României cu Europa sau Uniunea Europeană, pe care fetele o considerau un avantaj pentru accesul lor la oportunități.

„Deși nu mă consider o parte a societății de aici, nu îmi văd viitorul în Ucraina. Vreau să-mi continui viața în Polonia.”

Zhenya, fată, 15–19 ani, Polonia

„Vreau să rămân în Europa, nu planuiesc să mă întorc în Ucraina. Cred că am o educație mai bună și oportunități de trai mai bune în Europa”.

Irina, fată, 10–14 ani, România

În mod similar, unii băieți refugiați din România au explicat că preferă să studieze și să lucreze în România sau în alte țări europene din cauza oportunităților mai bune și a salariilor mai mari. Totuși, ei doresc să se întoarcă în cele din urmă în Ucraina, patria lor.

„Cred că există o șansă pentru mulți oameni. Porțile Europei sunt deschise acum. Deci poți trăi și lucra aici. Sau vă puteți termina studiile

în Europa și vă puteți întoarce în Ucraina. O diplomă europeană ar fi deja un plus.”

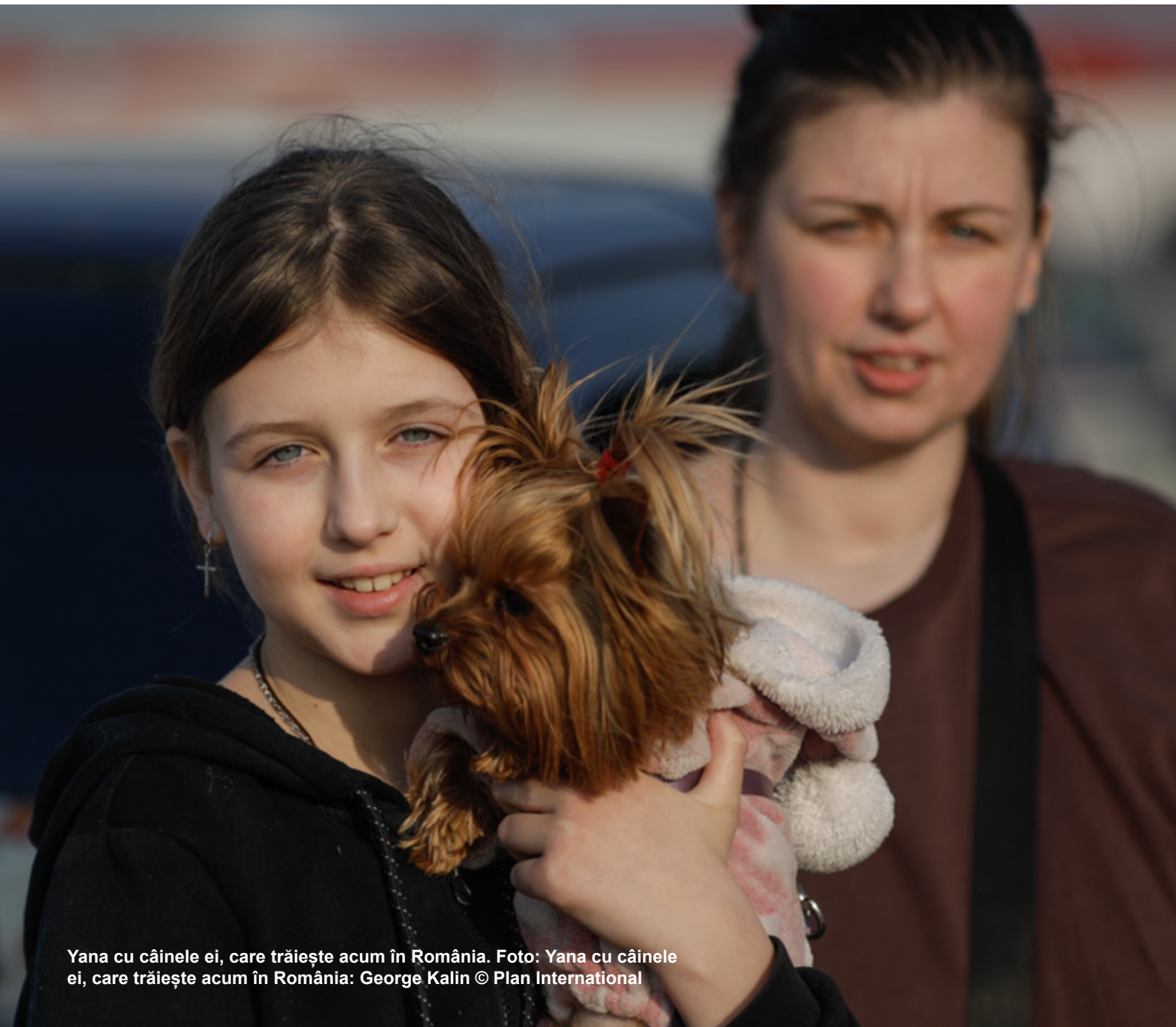
Mykhailo, băiat, 15–19 ani, România

Unele fete precum Daniela din Ucraina au indicat, de asemenea, că viziunea lor asupra viitorului este ca parte a Europei:

„Vom sărbători săptămâni întregi. Poate două, chiar trei săptămâni. Vor fi doar sărbători. Nu vor fi sunete de bombe. Nu ne vom teme și toată lumea va sărbători victoria Ucrainei în acea zi. Vom sărbători ca țările europene moderne.”

Daniela, fată, 10–14 ani, Ucraina

Între timp, actorii cheie anticipează scăderea interesului și a sprijinului financiar pentru refugiații ucraineni din țările vecine. Ei se așteaptă să existe provocări sporite pentru familiile de refugiați care trăiesc în Europa, în special în ceea ce privește găsirea unui loc de muncă și accesul la oportunități educaționale.

Yana cu câinele ei, care trăiește acum în România. Foto: Yana cu câinele ei, care trăiește acum în România: George Kalin © Plan International

3. Concluzie și recomandări

3.1 Comentarii finale

Războiul din Ucraina afectează adolescentele și adolescenții în toate aspectele vieții lor.

Confrunțați cu numeroase provocări noi de la escaladarea războiului din februarie 2022, precum și cu exacerbarea problemelor existente, inclusiv inegalitatea de gen și impactul pandemiei de COVID-19, adolescenții din Ucraina, Polonia și România gestionează totuși această fază unică și complexă din viața lor cu determinare și rezistență. Efectele războiului asupra diferențelor de gen, în special asupra adolescentelor și femeilor tinere, continuă să fie trecute cu vederea, deoarece o mare parte a comunității internaționale se concentrează pe ajutorul militar. În ciuda acoperirii inițiale extinse a mass-media și a răspunsului internațional la războiul din Ucraina, războiul și impactul său riscă să devină încă o criză umanitară uitată deoarece atenția acordată impactului umanitar pe termen lung asupra populațiilor strămutate interne și refugiaților scade.

Atât de des excluse de la luarea deciziilor cu privire la propriile lor vieți și la politicile care le modelează experiențele și accesul la oportunități, fetele adolescente implicate în această cercetare și-au demonstrat conștientizarea modului în care criza are impact asupra tinerilor. Numai prin centrarea vocilor și perspectivelor adolescenților, în toată diversitatea lor, în luarea deciziilor pentru viitorul Ucrainei, redresarea va duce la o societate pașnică, incluzivă, în care este promovată egalitatea de gen.

3.2 Recomandări

Recomandările care urmează sunt extrase din problemele esențiale evidențiate de fete adolescente, băieți adolescenți, îngrijitorii lor și actorii cheie care lucrează pentru a-i sprijini și care au luat parte la această cercetare.

Acestea se bazează, de asemenea, pe recomandările elaborate de fetele adolescente din Ucraina, Polonia și România care au participat la ateliere de validare în care au discutat rezultatele cercetării. Recomandările urmăresc să evidențieze prioritățile stabilite de participanții la această cercetare și să încorporeze sugestii și direcții privind schimbarea.

Soluții durabile

În Ucraina, Polonia și România:

- Pentru a aborda și a inversa consecințele groaznice ale războiului, inclusiv impactul asupra fetelor adolescente, **sunt necesare atât soluții pe termen lung, cât și soluții localizate.** Acestea includ colaborarea dintre donatori și autoritățile naționale și locale pentru a consolida rezistența sistemelor de protecție a copilului, educația și sănătatea, inclusiv prin inițiative care vizează sprijinirea serviciilor sociale, asistenților sociali și profesorilor.

Sănătatea mintală și bunăstare

În Ucraina, Polonia și România:

- Guvernele naționale și locale, cu sprijinul donatorilor, ar trebui **să extindă urgent serviciile SMSPS gratuite** pentru adolescenți și părinții lor, asigurându-se totodată că aceste servicii sunt disponibile și în ucraineană și rusă. Serviciile SMSPS necesare includ: servicii de consiliere individuală și de grup; programe care oferă părinților și copiilor lor strategii de coping și parenting sub presiune; spații accesibile copiilor, adolescenților și tinerilor; unități mobile pentru a ajunge în zonele rurale îndepărtate; activități comunitare de coeziune socială și servicii de consiliere online sau telefonică pe care adolescenții le pot accesa în mod confidențial.
- Guvernele naționale și locale, cu sprijinul donatorilor, ar trebui **să demareze intervenții**

SMSPS specifice și de lungă durată pentru adolescente și adolescenți, mai ales că cei din urmă pot fi implicați în diferite mecanisme de negative de adaptare și expuși la alte forme de violență online și la riscuri prin comparație cu adolescentele.

- Autoritățile naționale de sănătate, prin consultarea organizațiilor axate pe tineret, ar trebui să demareze o **campanie de informare pe scară largă pe rețelele sociale** în ucraineană, rusă, poloneză și română pentru a crește gradul de conștientizare a publicului cu privire la serviciile de SMSPS și pentru a destigmatiza solicitarea de ajutor pentru sănătatea mintală în rândul adolescenților.

Educație și coeziune socială

În Ucraina:

- **Revenirea la învățarea față în față** în Ucraina, unde este sigur să se facă acest lucru, trebuie să fie prioritizată de către Ministerul Ucrainean al Educației și Științei și de către administrațiile locale, precum și de către autoritățile educaționale din țările gazdă, inclusiv în Polonia și România.
- Sprijinul donatorilor bilaterali, multilaterali și din sectorul privat este necesar pentru **reconstrucția și renovarea școlilor avariate** cu adăposturi anti-bombardament și acces la apă potabilă. Toate școlile renovate sau reconstruite ar trebui să fie accesibile copiilor cu dizabilități, cu strategii specifice de reintegrare care vizează acești copii.

În Polonia și România:

- Autoritățile educaționale ar trebui să îmbunătățească politicile educaționale, să ofere **cursuri suplimentare de limbi străine și de învățare accelerată**, precum și sprijin pentru consolidarea capacității profesorilor de a preda în clase multi-lingve și multi-culturale.

În Ucraina, Polonia și România:

- Autoritățile locale, în special cele responsabile de protecția copilului, în consultare cu furnizorii locali de servicii și ONG-urile care lucrează cu populațiile de tineri afectați ar trebui să întreprindă **activități de sensibilizare orientate către adolescenții** care nu sunt implicați în niciun fel de activități educaționale față în față sau activități recreative.
- Autoritățile educaționale locale, cu îndrumări din partea ministerelor naționale de educație și a furnizorilor **locali de servicii educaționale**, **trebuie să dezvolte strategii specifice pentru a aborda lacunele semnificative de învățare**, care sunt deosebit de acute în zonele îndepărtate, și pentru a oferi activități față în față, îmbunătățind astfel abilitățile de socializare și coeziunea socială în rândul adolescenților. Acest aspect include identificarea căilor de tranziție care să permită copiilor de vârstă școlară din Ucraina să se reintegreze în sistemul de educație formală odată ce se întorc în Ucraina.
- **Este necesară o colaborare sporită** între ministerele naționale ale educației care să recunoască educația transfrontalieră și să alinieze curriculum-urile naționale în funcție de competențe.
- Donatorii internaționali și autoritățile naționale trebuie **să continue sprijinirea programelor educaționale**, ca platforme cheie pentru coeziunea socială în Ucraina și în țările gazdă și să se intensifice eforturile de integrare în țările gazdă.

Protecție împotriva violenței

În Ucraina, Polonia și România:

- În consultare cu organizațiile de femei, autoritățile locale trebuie **să-și sporească capacitatea de răspunsuri centrate pe supraviețuitori** în cazul violenței bazate pe gen, inclusiv disponibilitatea serviciilor furnizate, a poliției și a sistemul judiciar. În Ucraina, acest aspect include autoritățile de la

toate nivelurile care pun în aplicare la nivel național și local „Convenția de la Istanbul” recent ratificată.

- Ca parte a angajamentului de a combate VBG, autoritățile naționale trebuie **să extindă programele de prevenire a VBG prin programe de conștientizare a siguranței online** pentru a proteja fetele adolescente de riscurile tot mai mari de exploatare sexuală, abuz și trafic, online și față în față.

În Polonia și România:

- **Servicii VBG** finanțate de autoritățile naționale și implementate de furnizorii de servicii trebuie să fie **disponibile în mai multe limbi** și cu o comunicare clară, care să evedențieze că raportarea cazurilor nu va afecta statutul de protecție a refugiaților.

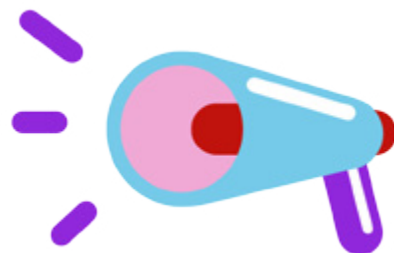
Accesul la servicii sexuale și sănătatea sexuală și reproductivă și drepturile

În Ucraina, Polonia și România:

- Autoritățile naționale de sănătate și educație ar trebui să sprijine și să inițieze proiecte care **extind accesul la educația sexuală cuprinzătoare** în mai multe limbi și acces la informațiile privind DSSR online, gratuit, confidențial, prin telefon, rețele sociale și față în față.
- Autoritățile educaționale ar trebui **să impună educația sexuală cuprinzătoare**, relațiile respectuoase și prevenirea violenței bazate pe gen de la o vârstă fragedă ca elemente standard al curriculum-ului școlar.
- Autoritățile educaționale ar trebui să se asigure că educația sexuală cuprinzătoare **abordează orientarea sexuală și identitatea** de gen pentru a le permite studenților LGBTIQ+ să învețe informații importante despre sănătatea sexuală și pentru a rămâne sănătoși, promovând, de asemenea, incluziunea și conversațiile respectuoase despre gen, egalitate, identitate de gen și orientare sexuală. Cursurile de educație sexuală cuprinzătoare sunt o oportunitate de a oferi și adolescenților, în special fetelor adolescente, informații despre cum să se protejeze de riscurile de exploatare și abuz sexual atât online, cât și față în față.

Sprijinirea participării fetelor adolescente la procesul de luare a deciziilor

- Donatorii internaționali, autoritățile naționale și locale și societatea civilă internațională și națională ar trebui să ofere tinerilor afectați de războiul din Ucraina, inclusiv adolescentelor și tinerelor femei, **oportunități formale și informale de a-și influența propriul viitor** și de a fi conectați la toate procesele de luare a deciziilor legate de Ucraina, inclusiv la nivel local, național și internațional.
- Donatorii internaționali, autoritățile naționale și locale și societatea civilă internațională și națională ar trebui **să afle în mod regulat opiniile tinerilor**, inclusiv ale adolescentelor și ale tinerelor femei și ale refugiaților care trăiesc în prezent în țările gazdă; inclusiv prin dezvoltarea de platforme online care invită tinerii refugiați să contribuie la aspecte legate de viitorul Ucrainei.
- În Ucraina, autoritățile locale ar trebui să se asigure **că procesele participative specifice sunt accesibile tinerilor cu dizabilități** și sunt deschise tinerilor, strămutați sau nu, și inclusiv adolescentelor.
- Donatorii internaționali și autoritățile naționale ar trebui **să promoveze participarea directă a adolescentelor și a tinerelor** femei în toate forurile de luare a deciziilor, inclusiv prin stabilirea unor mecanisme consultative dedicate care să aibă ca scop ascultarea perspectivelor femeilor și a tinerilor, în special a fetelor adolescente. De asemenea, trebuie asigurată participarea celor marginalizați, inclusiv persoanelor din comunitatea rromă, a persoanelor LGBTIQ+ și a tinerilor cu dizabilități.

Evelina, în vârstă de 17 ani, a fugit din Ucraina și trăiește acum în Cracovia, Polonia. Ea spune că paralizia sa cerebrală nu o reține © Plan International

Note de final

- 1 „De la escaladarea războiului din Ucraina” se referă la perioada care a început din februarie 2022 când războiul existent în Ucraina, inițiat în 2014, s-a intensificat.
- 2 OCHA, UNHCR (2024). [Ucraina: Rezumatul Planului de Nevoi Umanitare și a Modalităților de Răspuns și a Planului Regional de Răspuns privind situația Refugiaților \(ianuarie 2024\) - Ucraina | ReliefWeb](#)
- 3 OHCHR (2024). [Actualizare după doi ani. Protecția civililor: impactul ostilităților asupra civililor începând cu 24 februarie 2022](#)
- 4 OHCHR (2024). [Actualizare după doi ani. Protecția civililor: impactul ostilităților asupra civililor începând cu 24 februarie 2022](#)
- 5 UNHCR (2023). [„Baza de date privind statisticile populațiilor refugiate”](#), 24 octombrie 2023, accesat pe 24 aprilie 2024
- 6 UNHCR (2023). [„Baza de date privind statisticile populațiilor refugiate”](#), 24 octombrie 2023, accesat pe 24 aprilie 2024
- 7 UNHCR (2024). „Situația refugiaților din Ucraina” (unhcr.org), accesat pe 24 aprilie 2024
- 8 UNHCR (2024). [„Situația refugiaților din Ucraina și a mișcărilor populației. Fișa informativă nr. 1”](#)
- 9 Salvați copiii (2022). Experiențele și bunăstarea copiilor care părăsesc Ucraina, noiembrie 2022
- 10 Bărbații cu vârsta cuprinsă între 18 și 60 de ani ar putea fi chemați pentru a presta servicii militare și nu au voie să părăsească țara. Cu toate acestea, există anumite circumstanțe în care acești indivizi pot părăsi Ucraina. Bărbații care au fost scoși din serviciul militar sau sunt temporar inapți pentru serviciu din cauza unor probleme de sănătate, precum și cei cu dizabilități, au permisiunea de a pleca atât timp cât posedă documentația necesară. VisitUkraine.today (2023). [„Plecarea bărbaților în străinătate în 2023: ce s-a schimbat pentru militari”](#)
- 11 UNHCR (2024). [„Situația refugiaților din Ucraina: Polonia”](#), accesat pe 24 aprilie 2024
- 12 De la escaladarea războiului, România a fost folosită ca punct de tranzit pentru multe dintre persoanele care fugeau din Ucraina înainte de a se stabili în alte țări europene precum Ungaria sau Germania, cu peste 3 milioane de refugiați trecând granița acesteia din februarie 2022. Aproximativ 149800 de refugiați din Ucraina s-au înregistrat sub protecție temporară în România.
- 13 UNHCR (2024). [Răspunsul regional privind situația refugiaților din Ucraina](#)
- 14 UNHCR (2024). [Răspunsul regional privind situația refugiaților din Ucraina](#)
- 15 UNICEF (2024). [„Ucraina - Copii din prima linie: lupta împotriva traumei mintale, în subteran”](#), conferință de presă, 23 februarie 2024
- 16 UNHCR (2024). [Răspunsul regional privind situația refugiaților din Ucraina](#)
- 17 Educație în situații de urgență: Website-ul „Salvați școlile” (Save Schools). [Educație în situații de urgență \(saveschools.in.ua\)](#), accesat pe 6 mai 2024.
- 18 Mesaje de susținere elaborate de Plan Internațional.
- 19 Planul nevoilor umanitare și al modalităților de răspuns – Mesaje de susținere elaborate de Plan Internațional.
- 20 Acest lucru s-a datorat unei combinații de factori, inclusiv provocări legate de recrutarea participanților, care a însemnat, în unele cazuri, că participanții nu locuiau în aceleași zone geografice și de preocupările de siguranță datorită faptului că colectarea de date față în față ar putea reprezenta un risc pentru participanți și cercetători în anumite locații.
- 21 Recrutarea participanților în Polonia a fost dificilă în general, în parte din cauza oboselii acumulate în rândul adolescentelor și a îngrijitorilor acestora în ceea ce privește cercetarea.
- 22 În zonele din sudul și estul Ucrainei, cele mai apropiate de linia frontului, toate școlile rămân închise – copiii de vârstă școlară care locuiesc în aceste zone au acces doar la învățământ online.
- 23 Disability Rights International (2023). [„Abordarea situației copiilor cu dizabilități aflați în îngrijire rezidențială ca parte a răspunsului din Ucraina”](#)
- 24 Guvernul Ucrainei și-a asumat un angajament față și a început să reformeze sistemul de îngrijire și să acorde prioritate îngrijirii la nivelul familiei: Portalul oficial al Guvernului Ucrainei (2023). [„Ministerul Politicii Sociale: Protecția drepturilor copiilor ucraineni este o prioritate privind cooperarea dintre Ucraina și Uniunea Europeană | Cabinetul de miniștri al Ucrainei”](#), (kmu.gov.ua)
- 25 CARE Internațional (2023). [Analiză rapidă de gen: Ucraina](#). Octombrie, 2023
- 26 Aplicație social media
- 27 Aceasta se referă la Programul 50/20: Dopomoha.ro (2023). [„Condițiile noului program”](#)
- 28 CARE Internațional (2023). [Analiză rapidă de gen: Ucraina](#). Octombrie, 2023
- 29 Human Rights Watch („Analiza drepturilor omului”, 2022). [„Tribunalul Constituțional al Poloniei execută un proces de revenire cu privire la drepturile de reproducere”](#), 22 octombrie 2022
- 30 Aljazeera.com (2024). [„Parlamentarii polonezi iau măsuri pentru liberalizarea legilor privind avortul”](#), 12 aprilie 2024
- 31 The Wire (2022). “In Romania, Hard-Won Abortion Rights Are Being Systematically Undermined”, 20 Ianuarie 2022.
- 32 Conform legislației muncii din România, o persoană fizică dobândește capacitatea juridică de muncă la vârsta de 16 ani. Organizația Internațională a Muncii, Codul Muncii din România, <https://www.ilo.org/dyn/travail/docs/1630/>

Until we are all equal

Mulțumiri

Acest raport a fost realizat de Plan International pe baza colectării și analizei datelor efectuate de către Scruples Research și a fost editat de Jenny Rivett. Raportul a fost comandat de filiala Plan International din Europa Centrală și de Est, cu contribuții de la următoarele sedii Plan International: Plan International Ucraina, Plan International Polonia și Plan International România, respectiv partenerii Plan International din cele trei țări de cercetare: **Slavic Heart** („Inimă Slavă”) și **Ruki Druziv** în Ucraina, **Polish Humanitarian Action (PAH - „Acțiunea Umanitară din Polonia”)** în Polonia, și **Fundația Națională pentru Tineret (FNT)** în România.

Dorim să mulțumim adolescenților și adolescențelor, îngrijitorilor lor și membrilor ONG-urilor și OSC-urilor care au participat la cercetare. Fără contribuțiile lor, cercetarea nu ar fi fost posibilă.

Mulțumiri deosebite sunt adresate și pentru contribuțiile lui Louise Allen, Lawson Brunnock, Yeliena Dudko, Marianne Rowley, Sven Coppens, Camila Mariño, Aya Saeed, Natalia Baitemirova, Dominika Cichocka, Angelisa Diveny, Kristine Anderson, Anna MacSwan, Rilian Agunos, Dr Lucia Rost, Dr. Jacqueline Gallinetti, Kathleen Sherwin, Enzo Tabet Cruz, Lindsey Hutchinson, Profesor Maureen Fordham și studenților facultății de științe sociale de la Academia Kyiv-Mohyla, care au contribuit la revizuirea literaturii de specialitate.

Fotografie copertă: Două surori și o prietenă care locuiesc într-un centru din Ucraina pentru familiile strămutate în interiorul țării. Albina Vinar (c) Plan International

Ilustrații: **Zhenya Oliiynk**

Design: **Amy Reinecke**

Editor: Anna Brown

Despre Plan International

Plan International este o organizație independentă de dezvoltare și umanitară care promovează drepturile copiilor și egalitatea pentru fete. Credem în puterea și potențialul fiecărui copil, dar știm că acest lucru este adesea suprimat de sărăcie, violență, excludere și discriminare. Iar fetele sunt cele mai afectate.

Împreună cu copiii, tinerii, susținătorii și partenerii, luptăm pentru o lume justă, abordând cauzele fundamentale ale provocărilor cu care se confruntă fetele și copiii vulnerabili. Susținem drepturile copiilor de la naștere până la devin adulți și le dăm acestora posibilitatea să se pregătească și să răspundă la crize și adversități. Implementăm schimbări în practică și politică la nivel local, național și global, folosindu-ne de acoperire, experiență și cunoștințe.

De mai bine de 85 de ani, am adunat persoane determinate și optimiste pentru a transforma viața tuturor copiilor din peste 80 de țări.

Nu ne vom opri până nu vom fi cu egali cu toții.

Plan International

International Headquarters Dukes Court,

Duke Street, Woking,

Surrey GU21 5BH, United Kingdom

Tel: +44 (0) 1483 755155

Fax: +44 (0) 1483 756505

E-mail: info@plan-international.org

plan-international.org

Plan International East and Central Europe

Published in 2024. Text © Plan International

facebook.com/planinternational

x.com/planglobal

instagram.com/planinternational

linkedin.com/company/plan-international

youtube.com/user/planinternationaltv